

Spel- en bewegingsactiviteiten ter bevordering van de omgang met elkaar

Datum: 11-06-2018

Naam: Coen Aarts

Studentnummer: 2225328

Begeleiders:

Annemie Reijnders en Tineke Meens

Samenvatting

Het spelen van een spel blijkt lastig voor de bovenbouwleerlingen en leidt vaak tot conflicten, waardoor de veiligheid en de werksfeer in de klas afnemen. Vanuit de school is gevraagd om onderzoek te doen naar de invloed van spel- en bewegingsactiviteiten op de omgang met elkaar. Uit het theoretisch kader is gebleken dat een mogelijke oorzaak hiervan gezocht kan worden in een onderontwikkelde inhibitiecontrole. Daarnaast worden methodes beschreven die spel- en bewegingsactiviteiten voorschrijven waarbij door middel van samenwerking aan een gemeenschappelijk doel de omgang met elkaar wordt ontwikkeld. De onderzoeksvraag luidt dan ook als volgt:

In hoeverre dragen spel- en bewegingsactiviteiten in de bovenbouw bij aan de ontwikkeling van de inhibitiecontrole zodat de veiligheid in vrije situaties op school toeneemt?

Om het effect van spel- en bewegingsactiviteiten in beeld te brengen is gebruikgemaakt van een 0- en 1-meting, bestaande uit interviews, enquêtes en observaties die bij de verschillende belanghebbenden van dit onderzoek zijn uitgevoerd en afgenomen. Tussen de 0- en 1-meting in zijn spel- en bewegingsactiviteiten als interventie uitgevoerd. Aan de hand van de gegevens van de 1-meting kan worden geconcludeerd dat spel- en bewegingsactiviteiten positief bijdragen aan ontwikkeling van de inhibitiecontrole en verbetering van de veiligheid in vrije situaties op school, doordat het ongewenste gedrag en het aantal incidenten significant is afgenomen. Om het exacte effect van de spel- en bewegingsactiviteiten in beeld te brengen, wordt in dit onderzoek de aanbeveling gedaan om per klas en per individu onderzoek te doen naar de ontwikkeling van de inhibitiecontrole.

Inhoudsopgave

1	Probleemanalyse	blz. 4
1.1	Aanleiding en context	blz. 4
1.2	Probleemstelling	blz. 5
2	Theoretisch kader	blz. 6
2.1	Het spelen van een spel	blz. 6
2.2	Executieve functies	blz. 7
2.3	Spelactiviteiten ter bevordering van de omgang met elkaar	blz. 8
2.4	Onderzoeksvraag	blz. 9
3	Opzet van het onderzoek	blz. 11
3.1	Beschrijving en verantwoording van dataverzameling	blz. 11
3.2	Respondenten	blz. 12
3.3	Instrumenten	blz. 12
3.4	Wijze van data-analyse	blz. 13
4	Resultaten	blz. 15
4.1	Interviews	blz. 15
4.1.1	Interview tijdens de 0-meting	blz. 15
4.1.2	Interview tijdens de 1-meting	blz. 16
4.2	Enquêtes	blz. 17
4.3	Observaties	blz. 21
4.4	Interventie	blz. 23
5	Conclusies en aanbevelingen	blz. 24
5.1	Conclusies	blz. 24
5.1.1	Interviews	blz. 24
5.1.2	Enquêtes	blz. 24
5.1.3	Observaties	blz. 24
5.1.4	Onderzoeksvraag	blz. 25
5.2	Kritische reflectie op het onderzoeksproces	blz. 26
5.3	Praktische opbrengst en aanbevelingen	blz. 26
6	Literatuurlijst	blz. 28
7	Bijlagen	blz. 29
7.1	Semigestructureerde interviews	blz. 29
7.2	Enquêtes	blz. 32
7.3	ABC-observatieformulier	blz. 33
7.4	Observatiemomenten	blz. 34
7.5	Interventie	blz. 35
7.6	Uitgewerkte interviews	blz. 40
7.7	Analyse interviews	blz. 47
7.8	Uitgewerkte observaties	blz. 52

1. Probleemanalyse

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de aanleiding, de context en de probleemstelling van het onderzoek.

1.1 Aanleiding en context

De basisschool is gelegen in Noord-Limburg. Het is de enige school van het dorp. Ruim 190 leerlingen volgen het onderwijs op deze basisschool. De leerlingen en de ouders van de leerlingen zijn praktisch geheel van Nederlandse afkomst. Per ingang van het schooljaar 2016/2017 wordt er gewerkt met een continurooster. De schooldagen zijn hierdoor korter geworden voor de leerlingen. Dit komt doordat de kinderen tussen de middag niet meer naar huis gaan, maar op school blijven eten. Door het overstappen op een continurooster en de kortere middagpauze is de mogelijkheid tot bewegen op een schooldag aanzienlijk afgenomen. De leerkrachten van deze basisschool geven aan dat er sinds de invoering van het continurooster meer incidenten zijn tijdens het buitenspelen. De incidenten die buiten ontstaan worden vervolgens meegenomen naar de klas waardoor de veilige sfeer in de klas minder is geworden. Ook geven de leerkrachten van deze basisschool aan dat de leerlingen in hun ogen te weinig beweegtijd hebben.

Op deze school wordt er tijdens de lessen en pauzemomenten aandacht besteed aan de sociaal-emotionele ontwikkeling. Ter bevordering van de veiligheid in de klas en de omgang met elkaar hanteert de school een aantal hulpmiddelen. Ieder jaar wordt een sociogram op sociaal-emotioneel gebied gemaakt door iedere groep. Ook worden experts van het BegeleidingsCentrum Onderwijsadvies (BCO) ingezet om leerlingen met problemen op sociaal-emotioneel gebied te helpen. Daarnaast vullen de leerlingen ieder schooljaar de 'Thermometer Veilige School' in. Dit is een meetinstrument uit het omgangsprotocol (Deters, 2015) van de school. Uit de door de leerlingen ingevulde thermometers, blijkt dat een groot aantal leerlingen vindt dat er niet prettig met elkaar wordt omgegaan in de klas en op het schoolplein. Het laatste hulpmiddel is het inzetten van coöperatieve werkvormen. Hoewel in een kwaliteitsdocument (Donlou, 2016) van de school staat beschreven dat iedere dag minimaal één coöperatieve werkvorm wordt ingezet, blijkt dat dit in de praktijk niet het geval is. Het inzetten van deze werkvormen is de afgelopen jaren afgenomen.

Naar aanleiding van de constatering dat de leerlingen op deze school na de invoering van het continurooster minder beweegtijd hebben tijdens de pauzes en de incidenten op het gebied van omgang met elkaar zijn toegenomen, heeft de school Buro van Dormalen ingeschakeld. Deze externe instantie is cultureel expert binnen de organisaties SIEN (Scholen In Een Netwerk) en stichting Cultuurpad en heeft een analyse gemaakt van het spelgedrag op het schoolplein. Uit het verslag blijkt dat door de geringe pauze- en beweegtijd weinig ruimte wordt geboden tot spelverdieping en sociaal-emotionele leermomenten. Dit komt onder andere doordat er (te) weinig handen en ogen op het schoolplein zijn om de activiteiten te monitoren en te begeleiden. In het verslag wordt mede aangegeven dat door de geringe pauze- en beweegtijd, leerlingen minder tijd hebben om te ontspannen en de druk even van de ketel te halen.

Het is voor zowel de leerlingen als voor de leerkrachten een probleem dat de conflicten en frustraties die ontstaan op het schoolplein worden meegenomen naar het klaslokaal. De veiligheid binnen en buiten de klas neemt af door de problemen die vanuit het schoolplein naar het klaslokaal worden genomen. Een aantal leerkrachten van de school geeft aan dat leerlingen minder snel hun mening en emoties durven te uiten, en dat een aantal leerlingen bang is voor andere leerlingen. Dit blijkt ook uit de uitkomsten van 'Thermometer Veilige School'. Vooral de bovenbouw ondervindt de problemen die ontstaan vanuit pauzemomenten op het schoolplein. Het spelen van een spel en de omgang met elkaar tijdens vrije situaties blijkt vaak moeilijk te zijn en leidt tot problemen. Onder vrije situaties verstaan de leerkrachten van de basisschool situaties waarbij leerlingen wat vrijer zijn over de invulling van de situaties en waarbij niet altijd toezicht is. Doordat de veiligheid in de klas afneemt, is de werksfeer ook afgenomen. De leerkrachten geven aan dat op het gebied van de omgang met elkaar tijdens vrije situaties op school nog winst valt te behalen en willen dit bewerkstelligen door spel- en bewegingsactiviteiten aan te bieden, waardoor de veiligheid in de klas tijdens vrije situaties mogelijk toeneemt.

1.2 Probleemstelling

Het spelen van een spel blijkt lastig te zijn en leidt vaak tot conflicten, waardoor de veiligheid en de werksfeer in de klas afnemen. Dit onderzoek is gericht op het inzetten van spel- en bewegingsactiviteiten met als doel de veilige sfeer, de samenwerking en de omgang met elkaar te bevorderen. De focus ligt daarbij op de inzet van spel- en bewegingsactiviteiten ter bevordering van de omgang met elkaar in vrije situaties op school.

2. Theoretisch kader

In dit theoretisch kader wordt allereerst ingegaan op het belang van het spelen van een spel en de verschillen tussen jongens en meisjes gedurende de uitvoering hiervan. Daarnaast is er aandacht voor de rol van spelbegeleiding tijdens deze activiteiten. Vervolgens wordt er gekeken naar de ontwikkeling van executieve functies en de relatie van executieve functies tot het deelnemen aan spel- en bewegingsactiviteiten. Tot slot wordt er gekeken naar mogelijke spel – en bewegingsactiviteiten ter bevordering van de omgang met elkaar en de rol van de spelleider of pleinwacht hierin.

2.1 Het spelen van een spel

Het spelen van een spel is belangrijk voor het ontwikkelen van sociale vaardigheden. Vanaf 8 jaar leren kinderen om open te staan voor de omgang met anderen in groepsverband. Kinderen proberen vanaf deze leeftijd om vriendschappen op te bouwen en maken daarin keuzes met wie ze wel en niet willen omgaan. Kinderen van 9-12 jaar hechten de meeste waarde aan het horen bij een bepaalde groep (Hendriksen, 2013).

Door de omgang in een groep verwerft het kind allerlei sociale vaardigheden, zoals samenwerken, conflicten oplossen, elkaar helpen en beschermen. Het kind leert ook vaardigheden aan als anderen aftroeven, voor zichzelf opkomen en leiding geven. Binnen de groep zijn er diverse rollen, waarbij kinderen samenwerken en de taken verdelen die bij de rol horen. Deze verschillende rollen worden ook meegenomen naar het spelen van een spel. Zo kan de leider van een groep ook deze rol op zich nemen bij het spelen van een spel. Tijdens het spelen van een spel zijn er voor kinderen relatief veel vrijheden. Regels worden door de groep opgesteld, maar kunnen ook weer veranderd worden. Dit is een natuurlijk proces, waarbij de acceptatie en weerstand afhangt van de positie van de persoon in de groep die het idee oppert. Naar aanleiding van het voorstel om een verandering aan te brengen, kan er een discussie ontstaan. Kinderen geven tijdens deze discussies argumenten waarom een regel wel of niet ingevoerd moet worden (Hendriksen, 2013).

Wanneer een kind zich in een groep profileert, kan het laten zien wie het is en wordt de identiteit versterkt. Jongens en meisjes profileren zich verschillend. De behoefte aan profilering in een groep bepaalt de mate van concurrentie tussen de groepsleden. Bij jongens speelt binnen het groepsproces het competitieve aspect en het meten van hun fysieke kracht met die van anderen een grote rol. Jongens zoeken meer aansluiting bij de hele groep. Hierdoor zijn jongensgroepen op de basisschool meestal groter dan meisjesgroepen. Daarnaast worden bij jongensgroepen afwijkende jongens die niet helemaal passen binnen de groepscultuur, vaak toch geaccepteerd. Bij meisjesgroepen is dit minder het geval. In het boek “Het verhaal van het kind” (Hendriksen, 2013) wordt het volgende hierover gezegd: “Damon (1988) geeft aan dat meisjes meer gericht zijn op relaties en de zorg voor anderen. Jongens zijn daarentegen meer gericht op rechtvaardigheid en competitie.” Het boek “Ontwikkelingspsychologie voor leerkrachten basisonderwijs” (Hooijmaaijers, Stokhof, Verhulst, 2009) zegt hier het volgende over: “Over het algemeen zijn meisjes in vriendschappen gericht op relaties en zorg voor anderen. Meestal zoeken meisjes een aantal beste vriendinnen en samen vormen ze een groepje.” Uit de informatie van beide boeken blijkt dus dat meisjesgroepen gericht zijn op relaties en zorg van anderen.

De positie die een meisje in de groep heeft hangt af van het uiterlijk en de sociale en lichamelijke vaardigheden. Jongens daarentegen zoeken meer aansluiting bij een gehele groep, gericht op competitie en het meten van hun fysieke kracht (Hooijmaaijers, Stokhof, Verhulst, 2009). Dit laatste bepaalt voor een belangrijk deel hoe populair een jongen is binnen de groep. Het “erbij horen” heeft echter ook een negatief gevolg voor de ontwikkeling. Hierdoor ligt pestgedrag op de loer. Dit pestgedrag kan leiden tot problemen als depressies, angst en eenzaamheid. Daarbij zorgt het “het erbij horen” ervoor dat een individu zich hoort te gedragen naar de voorgeschreven regels. Persoonlijke voorkeuren, die in deze leeftijd worden ontwikkeld, kunnen afwijken van de voorkeuren van een groep, waardoor er conflicten kunnen ontstaan. Daardoor kan het zijn dat het kind kiest voor de groepsvoorkeuren en niet voor de persoonlijke voorkeuren, om zo niet buiten de groep te vallen, in plaats van zichzelf kunnen zijn binnen de regels van de groep (Hendriksen, 2013) (Hooijmaaijers, Stokhof, Verhulst, 2009).

Regels en afspraken vormen bij veel bewegings- en groepsactiviteiten de basis. Het autoritair opleggen van regels werkt niet. Het werkt wel om regels te handhaven in overleg met de kinderen. Op deze manier leert het kind zelf beslissingen te nemen die niet schadelijk zijn voor zichzelf. Het is belangrijk dat de leerkracht (spelbegeleider) grenzen blijft stellen. Hierbij is het van belang dat de leerkracht duidelijk benoemt waarom deze grenzen gesteld worden. Daarnaast moet de leerkracht open blijven staan voor overleg en initiatieven van de kinderen met betrekking tot regels en afspraken tijdens een bewegings- of groepsactiviteit (Hooijmaaijers, Stokhof, Verhulst, 2009).

Leerlingen die moeite hebben in de omgang met anderen en het oplossen van conflicten, worden vaak betiteld als “lastige leerlingen”. Dit terwijl de oorzaak ook kan liggen aan de nog niet voldoende ontwikkelde executieve functies. De executieve functies zijn een verzamelterm voor denkprocessen (functies) die belangrijk zijn voor het uitvoeren (executie) van sociaal en doelgericht gedrag. Onvoldoende ontwikkelde executieve functies kunnen (mogelijk) de oorzaak zijn van conflicten en een lage acceptatiegraad rondom regels en afspraken tijdens spel- en bewegingsactiviteiten. (van Overveld, 2012)

2.2 Executieve functies

Binnen de executieve functies worden door van Overveld (2012) drie dimensies onderscheiden, te weten het werkgeheugen, de inhibitiecontrole en de cognitieve of mentale flexibiliteit. Het werkgeheugen is de ruimte voor het tijdelijk opslaan van informatie om het vervolgens weer te benutten. Dit werkgeheugen biedt leerlingen hulp tijdens sociale interacties zoals bij het plannen van een activiteit, bij beurtgedrag of bij het invoegen van een spel als je even naar het toilet bent geweest. Inhibitiecontrole is de vaardigheid om gedachten, emoties en impulsen te controleren en te beoordelen, zodat allerlei verleidingen, gewoontes en afleidingen kunnen worden weerstaan. Deze functie zorgt er ook voor dat iemand eerst denkt en dan pas doet (Van Overveld, 2012). Gedrag op het gebied van inhibitiecontrole kan zich in schoolsituaties uiten in het praten zonder een vinger op te steken, onderbrekingen, kwetsende opmerkingen, fysiek contact en moeilijk kunnen wachten op de beurt (Dawson, Guare, 2012). Met een goed ontwikkelde inhibitiecontrole is het makkelijker om prioriteiten te stellen en taakgericht aan de slag te gaan. De cognitieve of mentale flexibiliteit is het vermogen mentaal de knop om te kunnen zetten bij het veranderen van de uitvoering van activiteiten (van Overveld, 2012).

Wanneer (één of meerdere) executieve functies binnen de omschreven dimensies onvoldoende ontwikkeld zijn, kan dit tot problemen leiden. Leerlingen die niet in de gelegenheid worden gesteld om hun executieve functies te ontwikkelen gaan een moeilijk (school)leven tegemoet, omdat het voor hen moeilijk zal zijn dagelijkse routinetaken uit te voeren. “Maar een klein aantal leerlingen hoeft problemen te ondervinden met hun executieve functies, of een hele klas kan ontregeld raken, waardoor er veel kostbare leertijd verloren gaat. Het kan zelfs leiden tot een verslechterd pedagogisch klimaat, oplopende gevoelens van ergernis en burn-out bij leraren (van Overveld, 2012)” (van Overveld, 2012).

Probleemoplossend denken is een belangrijke vaardigheid die een relatie heeft met creativiteit. Problemen komen voort uit een kloof tussen de huidige en de gewenste situatie. Binnen het probleemoplossend denken zijn bepaalde vaardigheden van groot belang. Het gaat hierbij om het oriënteren op en de bewustwording van het probleem, creativiteit in het verkennen van het probleem en het gericht zoeken naar mogelijke oplossingen, een keuze maken uit de mogelijke oplossingen en tot slot het evalueren van het probleem en de gekozen oplossing (Alkema, Tjerkstra, 2011).

Tijdens de uitvoering van activiteiten kunnen problemen ontstaan. Deze problemen behoren opgelost te kunnen worden door de deelnemers. Er zijn bewegingsactiviteiten die gekenmerkt worden door samenspel, vrijheid in de manier van spelen, onderlinge acceptatie en vertrouwen. Doordat deze activiteiten een gemeenschappelijk belang hebben, kan het ontstaan van problemen mogelijk worden tegengegaan.

2.3 Spelactiviteiten ter bevordering van de omgang met elkaar

Groene Spelen zijn bewegingsactiviteiten waarbij winst en verlies niet voor komt. Het samen bewegen en spelen staat centraal tijdens de activiteiten. De activiteiten van de Groene Spelen kenmerken zich doordat het spel- of bewegingsdoel uitsluitend met een gezamenlijke inspanning behaald kan worden (van den Einden, Pecht, 2008).

Door middel van de Groene Spelen leren spelers om samen te werken met de medespelers. Hierbij wordt gebruik gemaakt van ieders kwaliteiten en beperkingen. Tijdens de uitvoering van de bewegingsactiviteiten zijn de acceptatie en de samenwerking leidend. Doordat iedereen hetzelfde speldoel heeft en er geen sprake is van winst en verlies, wordt er niemand uitgesloten. Er kan naast acceptatie ook vertrouwen ontstaan bij de deelnemers van de bewegingsactiviteit. Vertrouwen in jezelf en in de ander is bij veel bewegingsactiviteiten van de Groene Spelen een belangrijke voorwaarde voor succes. Succeservaringen leiden tot meer zelfvertrouwen en plezier voor de deelnemers (van den Einden, Pecht, 2008).

De bewegingsactiviteiten van de Groene Spelen kunnen in verschillende situaties binnen het basisonderwijs worden toegepast, zoals op het schoolplein, tijdens de lessen bewegingsonderwijs, introductieactiviteiten, sportdagen en bij het vergroten van de betrokkenheid van bewegingszwakke kinderen. Een aantal bewegingsactiviteiten van de Groene Spelen is geschikt om op het schoolplein te spelen (van den Einden, Pecht, 2008).

Er zijn ook korte bewegingsactiviteiten die worden ingezet om problemen op te lossen. Net als bij de Groene Spelen staat ook bij deze activiteiten het plezier centraal en is het resultaat van

ondergeschikt belang. Volgens Badegruber (2007) heeft een spel een aantal kenmerken. Een kind heeft de vrijheid zijn eigen doel te verbinden aan het spel. Tijdens het spelen van een spel is geen sprake van “moeten”, maar “mogen”. Daarnaast moet het kind de mogelijkheid hebben om ten alle tijden te stoppen met het spel. Een spel moet de mogelijkheid hebben om te kunnen variëren in de regels en afspraken, afhankelijk van de spelers van het spel. Tijdens het spel ontstaan verschillende gevoelens zoals woede, angst of geluk, maar door de gedachte dat het “maar” een spel is, leren kinderen positief om te gaan met deze spanningen. Zonder deze spanningen wordt een activiteit door de spelers niet als “spel” ervaren. Experimenteren wil zeggen dat het spel meerdere mogelijkheden moet kennen om te spelen (Badegruber, 2007).

Een spel heeft verschillende speldoelen. Het spelen van spellen draagt onder andere bij aan het beheersen van driften, het leren kennen en in de praktijk brengen van regels, gedrag aanleren en automatiseren en het experimenteren met creatief gedrag (Badegruber 2007).

Spelen kunnen worden ingezet om problemen op te lossen. Badegruber (2007) maakt onderscheid in de categorieën “Ik-spelen”, “Jij-spelen” en “Wij-spelen”. Bij “Ik-spelen” is de belangrijkste vaardigheid het goed naar zichzelf luisteren en de eigen gevoelens tot uiting brengen. Bij “Jij-spelen” gaat het om het tot uiting brengen van de gevoelens jegens de partner met wie het kind het spel speelt. Bij “Wij-spelen” leert het kind de verschillen tussen de eigen groep en de andere groepen in te zien, te beoordelen en te accepteren (Badegruber, 2007).

Er is een verschil en een overeenkomst tussen de boeken “Spelen om problemen op te lossen” (Badegruber, 2007) en “Energize!” (Apacki, 2003). Badegruber (2007) gaat uit van “Ik-spelen”, “Jij-spelen” en “Wij-spelen”, terwijl Apacki (2003) in zijn boek “Energize!”, waar groepsactiviteiten voor groot en klein in staan, uitgaat van de verschillende doelen van de groepsactiviteiten / energizers. Beide boeken hebben een belangrijke overeenkomst, namelijk de (gemeenschappelijke) doelen die beide boeken aan de activiteiten stellen. De twee overeenkomstige doelen zijn het ontwikkelen van sociale vaardigheden om problemen op te lossen en het stimuleren van samenwerking (Apacki, 2003) (Badegruber, 2007).

De boeken “Spelen om problemen op te lossen”, “Energize!” en “De Groene Spelen voor jong en oud” benadrukken dat goede spelbegeleiding een belangrijke voorwaarde is voor het laten slagen van de bewegings- en groepsactiviteiten. Het doel van de bewegings- of groepsactiviteit bepaalt de rol van de spelbegeleider. Daarnaast is het belangrijk dat de kinderen de vrijheid krijgen om zelf regels en afspraken te maken. De spelleider heeft de verantwoordelijkheid om een activiteit te behoeden voor onoplosbare moeilijkheden gedurende de uitvoering. Een stimulerende rol van de spelleider is hierbij een belangrijke voorwaarde voor het creëren van een open en veilige sfeer waarin kinderen elkaar wederzijds kunnen helpen (Badegruber, 2007) (Apacki, 2003) (van den Einden, Pecht, 2008).

2.4 Onderzoeksvraag

Het spelen van een spel en de omgang met elkaar tijdens vrije situaties blijkt lastig voor de leerlingen van de bovenbouw en leidt vaak tot conflicten. Met vrije situaties worden in dit onderzoek situaties bedoeld waarbij leerlingen met of zonder elkaar aan de slag gaan en niet altijd toezicht is. Daarnaast zijn de leerlingen in deze situaties vrijer in de invulling hiervan. Door de conflicten neemt de veiligheid en de daarmee samenhangende werksfeer in de klas af.

Uit het theoretisch kader blijkt dat de oorzaak hiervan kan liggen bij onvoldoende ontwikkelde executieve functies. Met name de inhibitiecontrole bevat vaardigheden die in deze vrije situaties van toepassing zijn. In hoofdstuk 2.4 is een aantal methodes beschreven die gekenmerkt worden door samenspel, vrijheid in de manier van spelen, onderlinge acceptatie en vertrouwen. Doordat deze activiteiten een gemeenschappelijk belang hebben, kan het ontstaan van problemen mogelijk worden tegengegaan. Om te achterhalen welke invloed spel- en bewegingsactiviteiten hebben op de ontwikkeling van een executieve functie waardoor de veiligheid in vrije situaties op school mogelijk toeneemt, is de volgende onderzoeksvraag geformuleerd:

In hoeverre dragen spel- en bewegingsactiviteiten in de bovenbouw bij aan de ontwikkeling van de inhibitiecontrole zodat de veiligheid in vrije situaties op school toeneemt?

De onderzoeksvraag dient beantwoord te worden aan de hand van een 0- en 1-meting. Tussen beide meetmomenten vindt een interventie plaats. Aan de hand van de 1-meting kan de invloed van de interventie worden vastgesteld en daarmee kan de hoofdvraag beantwoord worden. De instrumenten zijn zowel tijdens de 0- als tijdens de 1-meting onder dezelfde omstandigheden ingezet, waardoor een eerlijk vergelijk kan worden gemaakt tussen de situatie voorafgaand aan de interventie en de situatie na afloop van de interventie.

3. Opzet van het onderzoek

In de onderzoeksopzet wordt allereerst de verantwoording van dataverzameling beschreven. Daarna staan de verschillende respondenten beschreven. Vervolgens staat vermeld welke onderzoeksinstrumenten zijn gebruikt. Tot slot wordt in de wijze van data-analyse de verwerking van de resultaten uitgelegd. Het onderzoek is uitgevoerd in groep 7 van de betreffende basisschool met een adviserende rol naar de bovenbouw.

3.1 Beschrijving en verantwoording van dataverzameling

Om de onderzoeksvraag te beantwoorden heeft er een 0- en 1-meting plaatsgevonden. De instrumenten van de 0-meting zijn gebruikt om de beginsituatie in beeld te brengen. Daarna zijn er spel- en bewegingsactiviteiten ingezet ter verbetering van de huidige situatie. Vervolgens is de 1-meting gedaan aan de hand van dezelfde instrumenten en omstandigheden als tijdens de 0-meting. Dit met als doel vast te stellen in hoeverre de toegepaste spel- en bewegingsactiviteiten bijdragen aan de ontwikkeling van de inhibitiecontrole.

Tijdens de 0- en 1-meting is er een semigestructureerd interview afgenomen bij de leerkracht van groep 7, om de beginsituatie en de situatie na de interventie in de ogen van de leerkracht in beeld te brengen. Kallenberg (2011) beschrijft het semigestructureerd interview als een interview waarin structuur is aangebracht doordat het interview wordt geleid door een aantal vastgelegde vragen, waarbij er ruimte is om ergens dieper op te kunnen doorvragen. De onderzoeker heeft voor deze interviewvorm gekozen, omdat de leerkracht op deze manier gedetailleerdere informatie kan delen.

De leerlingen van groep 7 hebben twee enquêtes ingevuld, waarvan één enquête tijdens de 0-meting en één enquête tijdens de 1-meting. Dit instrument is gekozen, omdat een enquête een kwantitatief onderzoek is wat concreet meetbare gegevens oplevert, op basis waarvan uitspraak gedaan kan worden (Kallenberg, 2011). Op basis van de gegevens uit de enquête van de 0-meting, is de beginsituatie vanuit het oogpunt van de leerlingen in beeld gebracht. De situatie na afloop van de interventie is in beeld gebracht aan de hand van gegevens uit de enquête van de 1-meting.

Het derde instrument dat is ingezet zijn observaties. Deze observaties vonden zowel tijdens de 0- als tijdens de 1-meting plaats gedurende één week op verschillende momenten en zijn onderverdeeld in “(klassikale) lessituaties” en “spelsituaties (met én zonder toezicht)”. Deze onderverdeling is gekozen omdat de leerlingen op deze manier in verschillende situaties in aanraking komen met de vaardigheden van de inhibitiecontrole. Klassieke lessituaties zijn situaties waarbij de leerlingen in het klaslokaal aan de slag gaan met de les en opdrachten van de leerkracht. Spelsituaties zijn gymlessen en pauzemomenten, waarbij de leerlingen met elkaar aan het spelen zijn. Naar aanleiding van de observaties kon worden gekeken welk effect de interventieactiviteiten hebben gehad op de vaardigheden binnen de inhibitiecontrole onder twee verschillende soorten vrije situaties. Omdat de observaties het gedrag van een grote groep leerlingen betrof, is gekozen voor het ABC-observatieformulier (Kallenberg, 2011). Het ABC-observatieformulier is ingezet (Kallenberg, 2011), omdat dit observatieformulier ruimte biedt om een grotere groep leerlingen op het gebied van gedrag te beoordelen, doordat de situatiefactoren en gebeurtenissen voorafgaand en na afloop van het vertoonde gedrag ook genoteerd worden (Kallenberg 2011).

Als interventie zijn spel- en bewegingsactiviteiten ingezet, waarbij de leerlingen samen werken aan gemeenschappelijke doelen. De activiteiten komen voort uit drie verschillende methodes (“De groene spelen voor jong en oud” (van den Einden, Pecht, 2008), “Energize!” (Apacki, 2003) en “Spelen om problemen op te lossen” (Badegruber, 2007)), die staan beschreven in het theoretisch kader. Deze methodes schrijven activiteiten voor ter stimulatie en bevordering van de omgang met elkaar. Voor de ontwikkeling van de inhibitiecontrole zijn op basis van het boek “Executieve functies bij kinderen en adolescenten” de rollen van de begeleider en de speldoelen van de activiteiten geformuleerd. De verschillende activiteiten en de verantwoording hiervan staan evenals de rollen van de begeleider en de speldoelen beschreven in bijlage 7.5.

3.2 Respondenten

Dit onderzoek kende meerdere respondenten. De eerste respondent is de leerkracht van groep 7. Deze leerkracht werkt al vijf jaar als leerkracht van groep 7 en heeft dus kennis en ervaring in het lesgeven van kinderen op deze leeftijd. Tevens heeft de leerkracht een duidelijk beeld van de leerlingen op het gebied van de inhibitiecontrole en de veiligheid in de klas tijdens vrije situaties, doordat de leerkracht het gehele schooljaar met deze leerlingen heeft gewerkt. Om deze respondent anoniem te houden wordt de respondent in het onderzoek aangeduid als “de leerkracht van groep 7”. De overige respondenten zijn de 25 leerlingen van groep 7. Deze groep bestaat uit 13 jongens en 12 meisjes. Aan de hand van enquêtes die de leerlingen hebben ingevuld is vastgesteld hoe de leerlingen de huidige situatie en de situatie na afloop van de interventie ervaren. De leerlingen hebben de enquêtes gemaakt zonder daarbij hun naam te noteren, om zodoende anoniem te blijven. Om de leerlingen ook tijdens de observaties anoniem te houden, zijn de namen aangeduid met “leerling X, Y, Z”.

3.3 Instrumenten

Om antwoord te krijgen op de onderzoeksvraag zijn de volgende instrumenten gebruikt:

- Semigestructureerd interview (bijlage 7.1).
- Enquête (bijlage 7.2).
- Observatie aan de hand van het ABC-observatieformulier (bijlage 7.3).
- Bewegingsactiviteiten gebaseerd op verschillende bronnen uit het theoretisch kader (bijlage 7.5).

Van de semigestructureerde interviews zijn geluidsopnames gemaakt, waardoor de interviewer de volledige aandacht kon richten op de leerkracht (Verhoeven, 2007). Aan de hand van de geluidsopnames zijn de interviews vervolgens getranscribeerd. Daarna is het interview naar de leerkracht opgestuurd ter verificatie. De interviewvragen waren gericht op de veiligheid in de klas tijdens vrije situaties en herkenbare praktische situaties op de basisschool, gericht op de inhibitiecontrole. Voor het samenstellen van interviewvragen is gebruikgemaakt van de boeken “Groepsplan gedrag” (van Overveld, 2012) en “Executieve functies bij kinderen en adolescenten” (Dawson, Guare, 2012).

De enquête bestond uit elf stellingen die de leerlingen kunnen beantwoorden met “altijd”, “meestal”, “soms”, “zelden” of “nooit”. De enquête is ontwikkeld aan de hand van theorie uit het boek “Executieve functies bij kinderen en adolescenten” (Dawson, Guare, 2012). De stellingen zijn gericht op verschillende aspecten binnen de veiligheid in de klas en herkenbare situaties waarbij de

inhibitiecontrole van de leerlingen een grote rol speelt. De stellingen zijn onder te verdelen in verschillende categorieën. Stelling één, twee en drie behoren tot de categorie “omgang met elkaar”, terwijl stelling vier en vijf behoren tot de categorie “spelen tijdens vrije situaties op school”. De categorie “vormgeving vrije situaties” bestaat uit stelling zes. Stelling zeven, acht en negen behoren tot de categorie “reageren op elkaar”, terwijl stelling tien en elf behoren tot de categorie “veranderingen”. Kallenberg (2011) geeft aan dat het belangrijk is om bij de formulering van de enquête rekening te houden met het taalgebruik en de begrijpelijkheid van de stellingen. De geformuleerde stellingen zijn tijdens het afnemen aan de leerlingen voorgelegd en met hen besproken, zodat iedereen de stelling begreep en eerlijk kon invullen.

De observaties hebben zowel tijdens de 0-meting als tijdens de 1-meting gedurende één week plaatsgevonden. Doordat de observaties op verschillende dagen en momenten hebben plaatsgevonden, is het gedrag op een betrouwbare manier in beeld gebracht (van der Donk, van Lanen, 2012). De verschillende dagen en momenten zijn verwerkt in bijlage 7.4. Meerdere observatiemomenten zijn door middel van een video-opname vastgelegd, waardoor het mogelijk was om na afloop de observatie terug te kijken en het objectief en nauwkeurig te verwerken op het observatieformulier (Baarda, 2013). Het ABC-observatieformulier bestaat uit drie kolommen, “situatiefactoren en gebeurtenissen voorafgaand aan het gedrag”, “gedrag” en “gebeurtenissen volgend op het gedrag”. Tijdens de observaties is uitsluitend ongewenst gedrag op het gebied van de inhibitiecontrole in beeld gebracht en genoteerd. Onder ongewenst gedrag valt gedrag wat buiten de norm van de inhibitiecontrole valt. De norm is gebaseerd op theorie over de inhibitiecontrole, voortkomend uit het boek “Executieve functies bij kinderen en adolescenten” (Dawson, Guare, 2012) en betreft de categorieën “reguleren van impulsieve acties en reacties”, “luisteren, uitvoeren en opvolgen van instructies”, “correcte omgang met elkaar conform de school- en klasregels” en “reguleren van emoties en gedachten”.

Gedurende een periode van vier weken zijn er acht spel- en bewegingsactiviteiten door de leerlingen van groep 7 uitgevoerd. De interventieperiode heeft een lengte van vier weken, om zodoende over een langere periode te werken aan de ontwikkeling van de inhibitiecontrole en de veiligheid in de klas tijdens vrije situaties op school. Eén begeleider heeft de activiteiten van de interventie begeleid op de manier zoals dit in bijlage 7.5 staat beschreven.

3.4 Wijze van data-analyse

De data zijn verzameld aan de hand van interviews, enquêtes, observaties en interventie, welke tijdens beide momenten op dezelfde wijze zijn afgenomen en geanalyseerd.

Nadat de leerkracht van groep 7 zijn licht heeft laten schijnen op het uitgeschreven interview (bijlage 7.6), is er door middel van een schematische afspiegeling van de verschillende gespreksonderwerpen een analyse (bijlage 7.7) gemaakt, gebaseerd op de uitspraken van de leerkracht. Hierbij is niet relevante informatie geschrapd.

De gegeven antwoorden op de stellingen van de enquêtes zijn allereerst geturfd en vervolgens verwerkt in grafieken waarin zowel de gegevens van de 0-meting als de gegevens van de 1-meting zichtbaar zijn. Per categorie is er een grafiek gemaakt waarbij de gegevens uit de 0- en 1-meting naast elkaar zichtbaar zijn, waardoor een vergelijk gemaakt kon worden tussen beide situaties. De

weergegeven getallen bij de antwoorden in de grafieken corresponderen met het aantal leerlingen dat voor het betreffende antwoord heeft gekozen.

Tijdens de observaties is allereerst door middel van turven in beeld gebracht hoe frequent ongewenst gedrag op het gebied van (één van de categorieën binnen de norm van) de inhibitiecontrole is vertoond. Vervolgens zijn de situatiefactoren voorafgaand en na afloop van het vertoonde gedrag uitgewerkt. De gefilmde observaties zijn na afloop met terugwerkende kracht aan de hand van de beelden nauwkeurig uitgeschreven. De observaties die zijn uitgevoerd tijdens klassikale lessituaties zijn verwerkt in grafieken. Hierin staan zowel de verwerkte gegevens van de 0-meting als de verwerkte gegevens van de 1-meting. De observaties tijdens spelsituaties zijn op dezelfde wijze verwerkt. De weergegeven getallen in de grafieken corresponderen met het gemiddeld aantal keren dat het ongewenste gedrag van deze categorie zich heeft voorgedaan.

Tijdens de uitvoering van de spel- en bewegingsactiviteiten is naast de onderzoeker altijd een tweede persoon aanwezig geweest om de betrouwbaarheid van de uitkomsten te vergroten. Beide personen kunnen zowel de rol van begeleider als observant hebben. De observant heeft door middel van turven bijgehouden hoe frequent ongewenst gedrag op het gebied van de inhibitiecontrole is vertoond. Het ongewenste gedrag is onderverdeeld in de categorieën “impulsieve acties en reacties en het luisteren, uitvoeren en opvolgen van instructies” en “correcte omgang met elkaar conform de school- en klasregels en het reguleren van emoties en gedachten”. Deze categorieën komen overeen met de vier categorieën waarop de leerlingen zijn geobserveerd. Op deze manier werken de leerlingen aan dezelfde vaardigheden als tijdens de beoordeling van de observaties. Het aantal keren dat ongewenst gedrag op het gebied van de inhibitiecontrole is vertoond tijdens de interventie is vastgelegd in een grafiek en correspondeert met de weergegeven getallen in de grafiek.

4. Resultaten

Dit hoofdstuk omvat de resultaten van de instrumenten die per instrument weergegeven en toegelicht worden.

4.1 Interviews

4.1.1 Interview tijdens de 0-meting

Om de beginsituatie op het gebied van de inhibitiecontrole en de veiligheid in de klas in beeld te brengen is er een interview met de leerkracht van groep 7 afgenomen.

De leerkracht omschrijft zijn groep tijdens vrije situaties als volgt:

“Het is een groep waarbij veel verschillen zijn op sociaal-emotioneel gebied. Deze verschillen komen dan ook vaak tot uiting in een vrije situatie. Een aantal kinderen kunnen al op een prettige manier met elkaar werken en spelen. Er zijn echter ook een aantal kinderen die moeite hebben met de omgang met elkaar in vrije situaties. Tijdens deze vrije situaties ontstaan dan ook geregeld conflicten.”

De leerkracht is van mening dat het zelfregulerend vermogen en de acceptatie van elkaars beslissingen vaker de oorzaken zijn van impulsief gedrag, wat kan leiden tot incidenten binnen en buiten de klas. Hierover zegt de leerkracht het volgende:

“Tijdens het spelen van een spel leidt dit impulsieve gedrag vaak tot incidenten. Dit komt denk ik ook doordat de leerlingen dan zelf het spel reguleren en zelf de regels en afspraken van het spel moeten hanteren. Het accepteren van beslissingen van andere kinderen wil dan nog wel eens tot impulsief gedrag leiden.”

Over de gevolgen van deze incidenten voor de veiligheid in de klas zegt de leerkracht het volgende:

“De kinderen met het hoogste woord bepalen vaak hoe het spel wordt gespeeld en welke beslissingen er worden genomen. Soms botst dit en leidt dit tot problemen. Deze problemen worden dan vaak meegenomen naar de klas. Hierdoor is de sfeer in de klas minder prettig voor iedereen. Daarnaast merk ik dat de veiligheid bij het samenwerken ook iets minder is dan hoe het zou moeten zijn. Tijdens het samenwerken bepaalt in deze groep vaak degene met het hoogste woord wat er gaat gebeuren én op welke manier dit gaat gebeuren.”

4.1.2 Interview tijdens de 1-meting

Om de situatie na afloop van de interventie in beeld te brengen, is er een interview afgenomen bij de leerkracht van groep 7.

De leerkracht omschrijft zijn groep na afloop van de interventie als volgt:

“Het blijft een groep met grote verschillen op sociaal-emotioneel gebied. De laatste periode gaat het wel steeds beter in de groep wat betreft de omgang met elkaar tijdens vrije situaties op school. Dit uit zich in het feit dat er toch wat minder conflicten zijn. Een groot aantal leerlingen kan inmiddels al op een prettigere manier omgaan met elkaar. Voor een aantal leerlingen blijft het lastig om niet te reageren op elkaar of tijdens een instructie.”

Op de vraag of er sprake is van verbetering of verslechtering op het gebied van de omgang met elkaar tijdens vrije situaties zegt de leerkracht het volgende:

“Ik denk dat er sprake is van verbetering bij de meeste leerlingen, maar voor enkele leerlingen zal er meer nodig zijn om de omgang met elkaar tijdens vrije situaties op school permanent te verbeteren. Tijdens de activiteiten van de interventie zijn er niet of nauwelijks incidenten geweest. Ik denk dat dit te maken heeft met het feit dat er geen “competitie-element” in de activiteiten verweven zat. Door elkaar te helpen, te vertrouwen en te stimuleren kunnen de leerlingen de opdracht beter uitvoeren en dit zie je dan ook terugkomen tijdens de activiteiten van de interventie.”

Over het impulsieve gedrag tijdens vrije situaties wordt door de leerkracht het volgende gezegd:

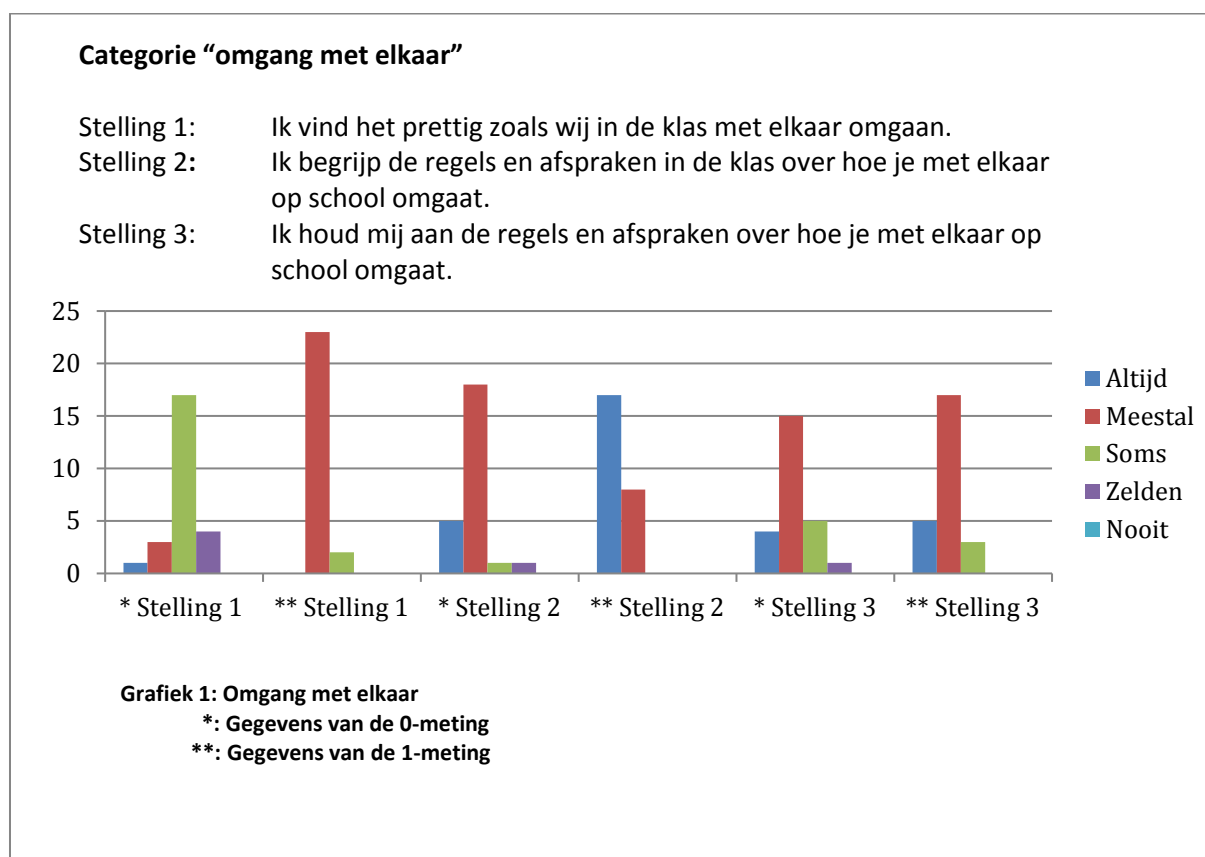
“Gedurende de activiteiten van de interventie is er voor mijn gevoel sprake geweest van minder impulsief gedrag. Ik denk dat dit te maken heeft met de opzet van de activiteiten en de begeleiding tijdens de uitvoering van de activiteiten. Tijdens vrije situaties in de klas zijn er de afgelopen periode weinig incidenten geweest. Ik probeer als leerkracht dan ook iedere keer voor duidelijkheid te zorgen, zodat de leerlingen weten wat ze moeten doen. De afgelopen periode is het nog weleens fout gegaan in de pauze. Er waren denk ik minder incidenten tijdens de pauze dan vergeleken met een aantal weken terug, maar je merkt dat het toch nog eens fout gaat.”

Volgens de leerkracht is er sprake van verandering in de manier waarop de leerlingen omgaan met impulsief gedrag. Als mogelijke oorzaak hiervan zegt de leerkracht:

“Ik denk dat dit voor een deel te maken heeft met de activiteiten van de interventie, waarbij de leerlingen door middel van samenwerking aan een gemeenschappelijk doel moesten werken. Hierdoor hebben de leerlingen ervaren hoe belangrijk het is om op een prettige manier te communiceren met elkaar en wat voor effect het heeft op de samenwerking als je dit niet doet.”

4.2 Enquêtes

De enquêtes zijn per categorie verwerkt in een grafiek, waarbij zowel de gegeven antwoorden van de 0-meting als de gegeven antwoorden van de 1-meting zijn verwerkt.

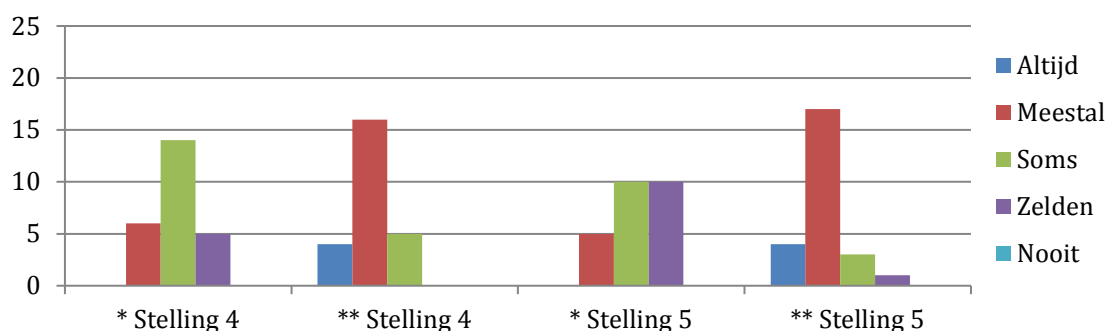


Uit bovenstaande grafiek valt af te lezen dat 21 van de 25 leerlingen bij de 0-meting aangeven het soms of zelden prettig te vinden hoe er in de klas met elkaar wordt omgegaan, terwijl dit tijdens de 1-meting twee leerlingen zijn. 23 leerlingen geven tijdens de 1-meting aan het meestal prettig te vinden zoals in de klas met elkaar wordt omgegaan. Bij stelling twee gaven 18 leerlingen tijdens de 0-meting aan de regels en afspraken meestal te begrijpen. Tijdens de 1-meting gaven acht leerlingen aan de regels en afspraken meestal te begrijpen en 17 leerlingen gaven aan de regels en afspraken altijd te begrijpen. 19 leerlingen gaven tijdens de 0-meting aan zich meestal of altijd aan de regels en afspraken omtrent de omgang met elkaar te houden, terwijl tijdens de 1-meting 22 leerlingen dit aangaven.

Categorie “spelen met elkaar tijdens vrije situaties op school”

Stelling 4: Wij spelen met de kinderen van groep 7 op een leuke manier met elkaar tijdens vrije situaties op school.

Stelling 5: Ik vind het prettig zoals wij spelen met elkaar tijdens vrije situaties op school.



Grafiek 2: Spelen met elkaar tijdens vrije situaties op school

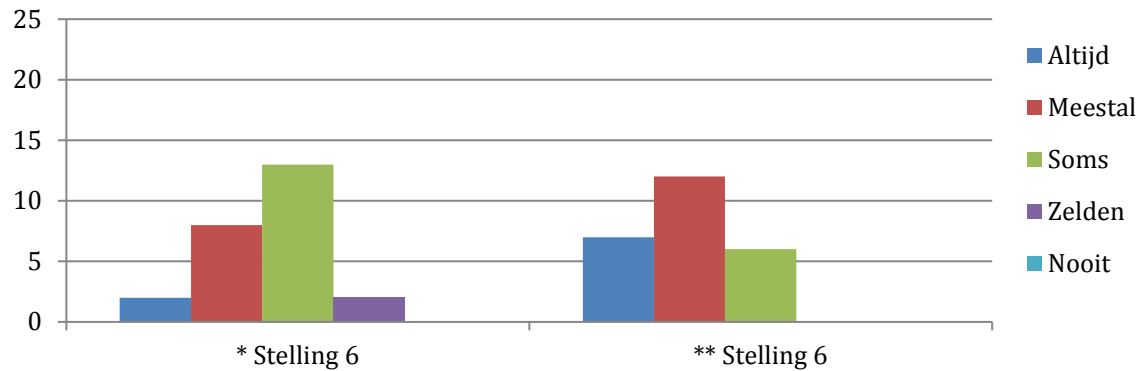
*: Gegevens van de 0-meting

**: Gegevens van de 1-meting

Uit bovenstaande grafiek valt af te lezen dat 19 leerlingen tijdens de 0-meting aangaven dat er soms of zelden op een leuke manier wordt gespeeld tijdens vrije situaties. Tijdens de 1-meting gaven vijf leerlingen dit aan. 20 leerlingen gaven aan meestal of altijd op een leuke manier met elkaar te spelen tijdens vrije situaties op school. Tijdens de 0-meting gaven 20 leerlingen aan het soms of zelden prettig te vinden zoals er met elkaar wordt gespeeld tijdens vrije situaties op school. Bij de 1-meting waren dit vier leerlingen. De overige 21 leerlingen gaven aan de manier van spelen meestal of altijd als prettig te ervaren.

Categorie "vormgeving vrije situaties"

Stelling 6: Ik ben tevreden met hoe wij de vrije situaties op school vormgeven.



Grafiek 3: Vormgeving vrije situaties

*: Gegevens van de 0-meting

**: Gegevens van de 1-meting

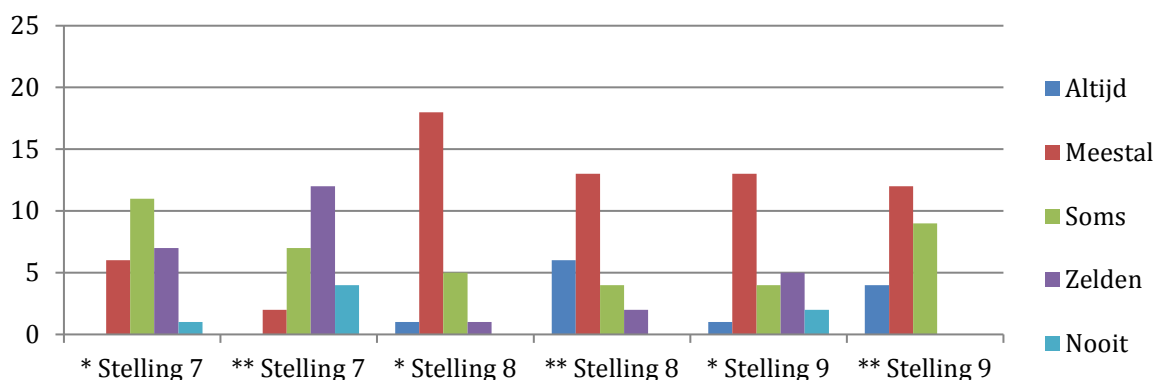
Uit bovenstaande grafiek valt af te lezen dat tien leerlingen tijdens de 0-meting aangeven meestal of altijd tevreden te zijn met de vormgeving van de vrije situaties op school. Tijdens de 1-meting gaven 19 leerlingen dit aan.

Categorie "reageren op elkaar"

Stelling 7: Ik zeg of doe soms dingen zonder eerst over de mogelijke gevolgen na te denken.

Stelling 8: Als iemand iets aan het vertellen is, wacht ik met reageren tot hij/zij is uitgepraat.

Stelling 9: Als ik iets wil vertellen in de klas, dan kan ik dat doen zonder dat iemand anders iets zegt of reageert.

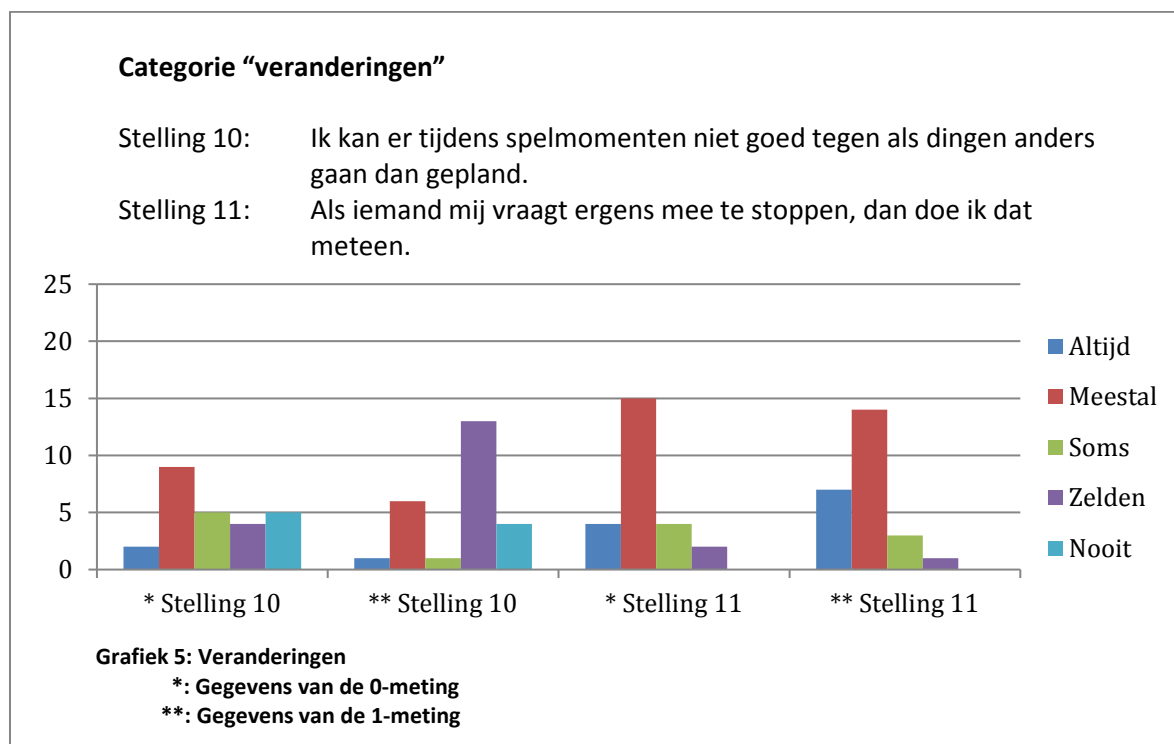


Grafiek 4: Reageren op elkaar

*: Gegevens van de 0-meting

**: Gegevens van de 1-meting

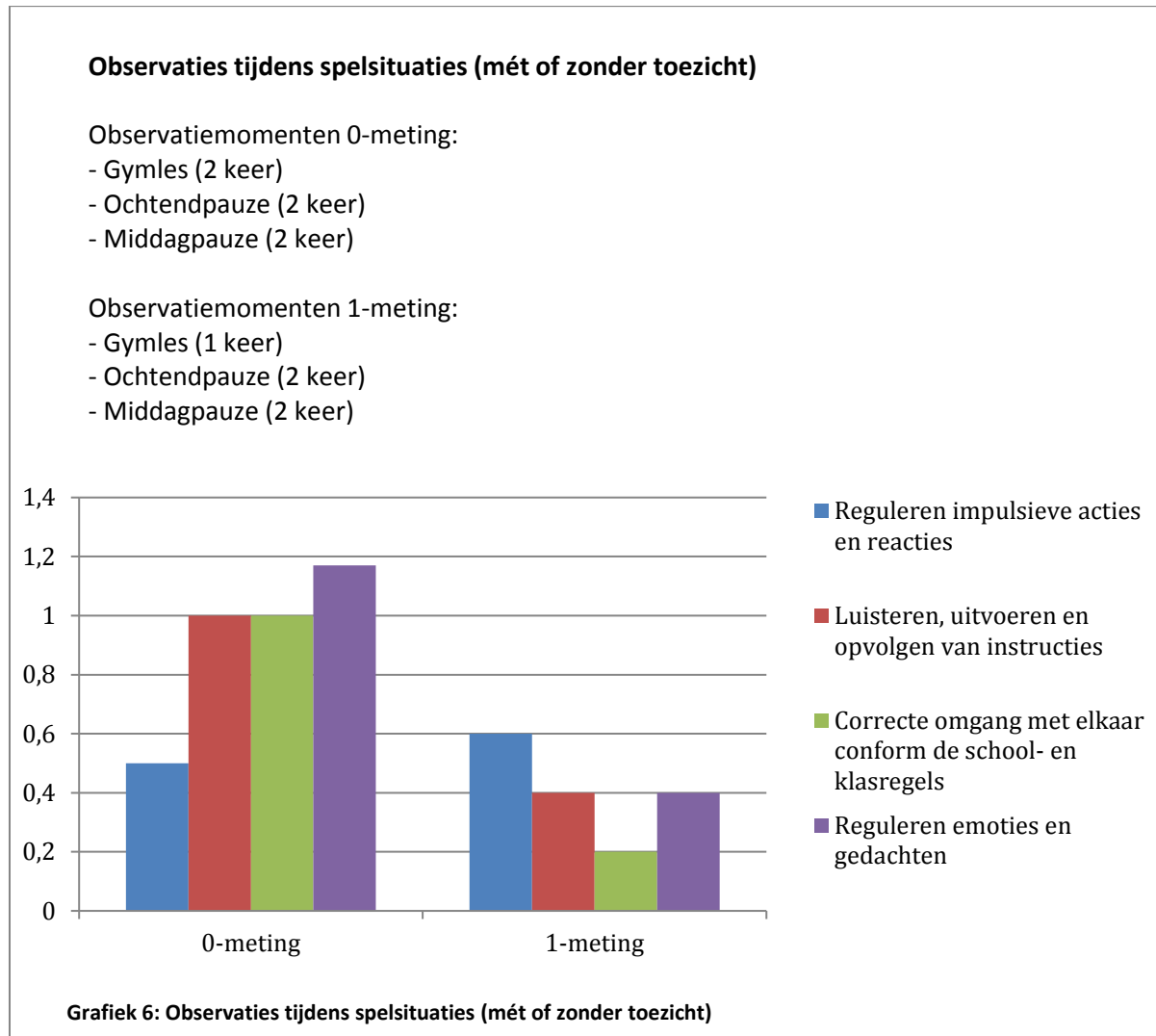
Uit grafiek 4 valt af te lezen dat 17 leerlingen tijdens de 0-meting aangaven soms of meestal iets te doen of zeggen zonder eerst over de mogelijke gevolgen na te denken, terwijl tijdens de 1-meting negen leerlingen dit aangaven. Tijdens de 0-meting gaf één leerling aan altijd te wachten met reageren tot een ander is uitgepraat, terwijl 18 leerlingen aangaven hier meestal mee te wachten. Tijdens de 1-meting gaven zes leerlingen aan altijd te wachten met reageren tot een ander is uitgepraat, terwijl 13 leerlingen aangaven hier meestal mee te wachten. Tevens gaven zeven leerlingen tijdens de 0-meting aan zelden of nooit iets in de klas te kunnen vertellen zonder dat iemand anders reageert, terwijl tijdens de 1-meting geen enkele leerling dit aangaf. 16 leerlingen gaven tijdens de 1-meting aan meestal of altijd iets in de klas te kunnen vertellen zonder dat iemand iets zegt of reageert.



Uit bovenstaande grafiek valt af te lezen dat 16 leerlingen tijdens de 0-meting aangaven soms, meestal of altijd “niet goed” tegen spelmomenten te kunnen wanneer deze anders lopen dan gepland. Tijdens de 1-meting gaven acht leerlingen dit aan. Tijdens de 0-meting gaven zes leerlingen aan soms of zelden meteen ergens mee te stoppen als iemand dat vraagt, terwijl tijdens de 1-meting vier leerlingen dit aangaven.

4.3 Observaties

Om de observaties op een gestructureerde manier te kunnen analyseren, zijn de observaties opgedeeld in twee typen vrije situaties, namelijk “spelsituaties (mét of zonder toezicht)” en “(klassikale) lessituaties”.



Uit grafiek 6 valt af te lezen dat tijdens de observaties van de spelsituaties van de 0-meting gemiddeld 0,5 keer per activiteit ongewenst gedrag werd vertoond op het gebied van reguleren van impulsieve acties en reacties, terwijl dit aantal tijdens de 1-meting gestegen is gestegen naar gemiddeld 0,6 keer per activiteit. Tijdens de 0-meting werd gemiddeld eenmaal per activiteit ongewenst gedrag vertoond op het gebied van luisteren, uitvoeren en opvolgen van instructies. Tijdens de 1-meting werd gemiddeld 0,4 keer per activiteit ongewenst gedrag vertoond op dit gebied. Tevens werd tijdens de 0-meting gemiddeld eenmaal per activiteit ongewenst gedrag vertoond op het gebied van een correcte omgang met elkaar conform de school- en klasregels, terwijl dit aantal tijdens de 1-meting is gedaald naar gemiddeld 0,2 keer per activiteit. Gemiddeld 1,17 keer per activiteit werd er tijdens de 0-meting ongewenst gedrag vertoond op het gebied van reguleren van emoties en gedachten. Tijdens de 1-meting werd er gemiddeld 0,4 keer per activiteit ongewenst gedrag vertoond op dit gebied.

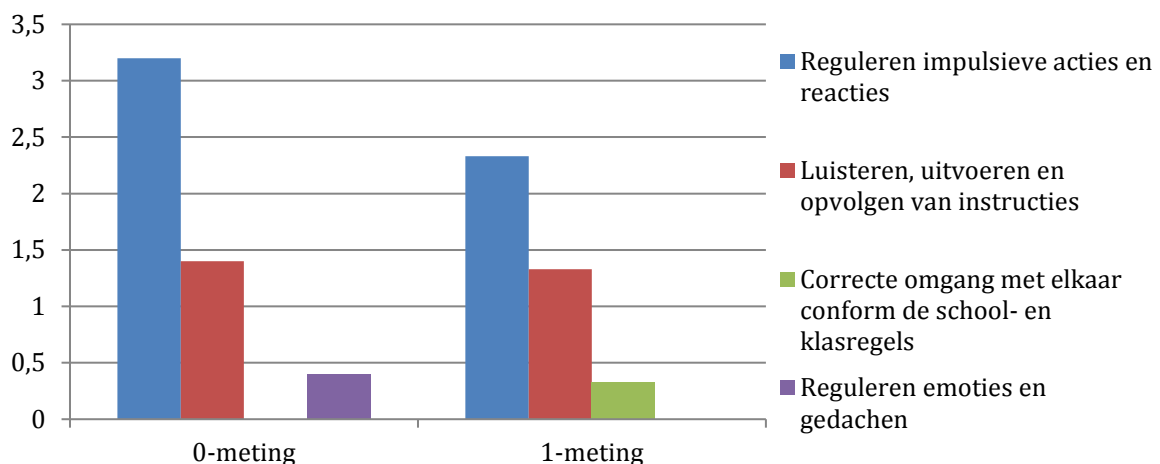
Observaties tijdens (klassikale) lessituaties

Observatiemomenten 0-meting:

- Vertellen over het weekend (deels klassikaal en deels in groepjes)
- Muziek
- Dagopening en startactiviteit van de leesles in tweetallen
- Debat in groepjes
- Project in groepjes

Observatiemomenten 1-meting:

- Verzamelen, uitleg en lopen naar het gebouw van de EHBO-les
- Gastles EHBO (deels in groepjes)
- Verzamelen, uitleg en lopen naar het schoolgebouw
- Techniekles in groepjes
- Dagopening en startactiviteit van de leesles in tweetallen
- EHBO-les in tweetallen

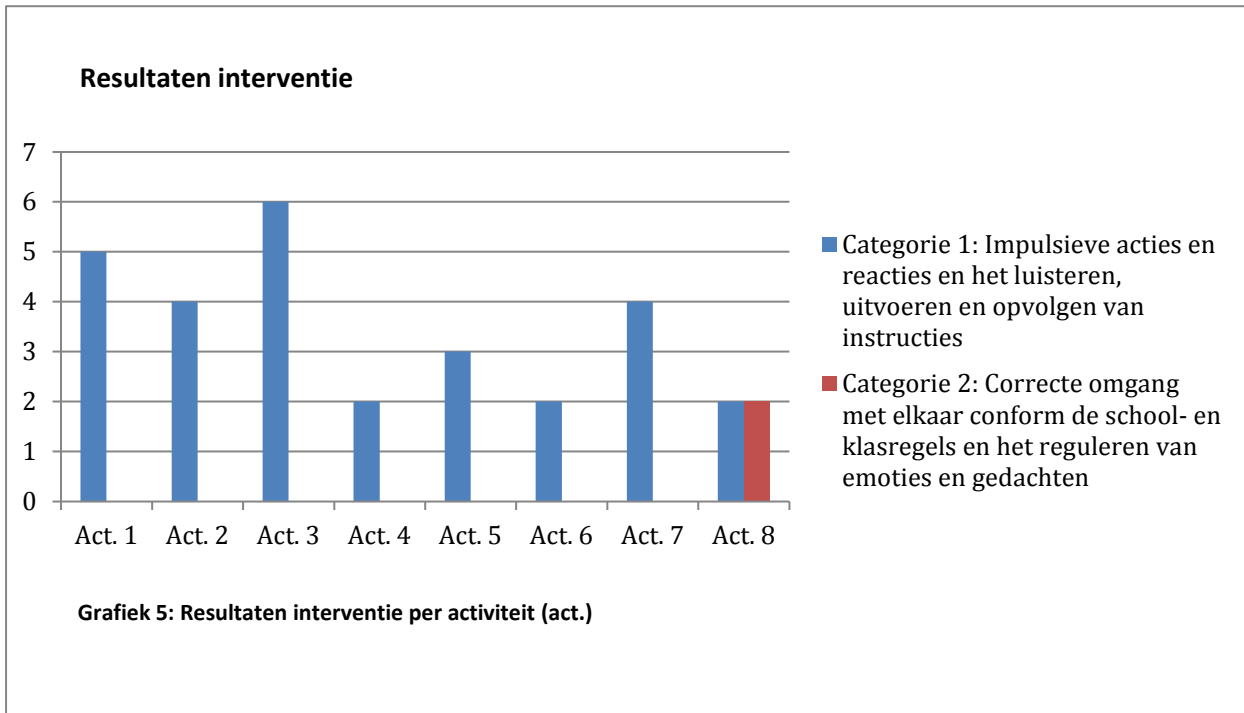


Grafiek 7: Observaties tijdens (klassikale) lessituaties

Uit grafiek 7 valt af te lezen dat tijdens de observaties van de klassikale lessituaties van de 0-meting gemiddeld 3,2 keer per activiteit ongewenst gedrag werd vertoond op het gebied van reguleren van impulsieve acties en reacties, terwijl dit aantal tijdens de 1-meting is gedaald naar gemiddeld 2,33 keer per activiteit. Tijdens de 0-meting werd gemiddeld 1,4 keer per activiteit ongewenst gedrag vertoond op het gebied van luisteren, uitvoeren en opvolgen van instructies. Tijdens de 1-meting werd gemiddeld 1,33 keer per activiteit ongewenst gedrag vertoond op dit gebied. Tijdens de 0-meting is geen enkele keer sprake geweest van ongewenst gedrag op het gebied van een correcte omgang met elkaar conform de school- en klasregels, terwijl tijdens de 1-meting gemiddeld 0,33 keer per activiteit ongewenst gedrag werd vertoond op dit gebied. Tevens werd er tijdens de 0-meting gemiddeld 0,4 keer per activiteit ongewenst gedrag vertoond op het gebied van reguleren van emoties en gedachten. Tijdens de 0-meting werd er geen enkele keer ongewenst gedrag vertoond op dit gebied.

4.4 interventie

Onderstaande grafiek geeft het aantal keren dat ongewenst gedrag is vertoond weer. Het ongewenste gedrag is onderverdeeld in twee categorieën. De activiteiten zijn door alle 25 leerlingen uitgevoerd. In bijlage 5 zijn de acht spel- en bewegingsactiviteiten specifiek uitgewerkt.



Uit grafiek 5 valt af te lezen dat er gedurende de activiteiten meerdere keren ongewenst gedrag is vertoond. Tijdens iedere activiteit is er sprake geweest van ongewenst gedrag op het gebied van impulsieve acties en reacties en het luisteren, uitvoeren en opvolgen van de instructie. Gemiddeld werd er 3,5 keer op dit gebied ongewenst gedrag vertoond tijdens een activiteit, waarbij tijdens activiteit drie de meeste keren ongewenst gedrag werd vertoond, namelijk zes keer. Tijdens één activiteit was tweemaal sprake van ongewenst gedrag op het gebied van een correcte omgang met elkaar conform de school- en klasregels en het reguleren van emoties en gedachten. In de voorgaande zeven activiteiten was hier nul keer sprake van. Gemiddeld werd er 0,25 keer op dit gebied ongewenst gedrag vertoond tijdens een activiteit.

5. Conclusies en aanbevelingen

In dit hoofdstuk zal antwoord worden gegeven op de onderzoeksvraag. Om een antwoord te kunnen geven op de onderzoeksvraag vanuit verschillende oogpunten deelconclusies getrokken. Tevens zal in dit hoofdstuk kritisch worden gereflecteerd op het onderzoeksproces en worden de praktische opbrengst en aanbevelingen in kaart gebracht.

5.1 Conclusies

5.1.1 Interviews

Volgens de leerkracht van groep 7 is de omgang met elkaar verbeterd. Dit komt tot uiting in een daling van het aantal impulsieve reacties en incidenten tijdens vrije situaties op school. Tevens geeft de leerkracht aan dat er tijdens de uitvoering van de interventieactiviteiten en de vrije situaties in de klas gedurende de interventieperiode, niet of nauwelijks incidenten zijn geweest. De leerkracht geeft als oorzaak van het minder impulsieve gedrag en incidenten aan dat dit te maken heeft met de opzet en de begeleiding van de activiteiten. In het theoretisch kader staat in hoofdstuk 2.3 beschreven dat op het moment dat iedereen aan hetzelfde speldoel werkt en geen sprake is van winst en verlies, niemand wordt uitgesloten. Daarnaast kan acceptatie en vertrouwen ontstaan bij de deelnemers van de activiteiten (van den Einden, Pecht, 2008). De oorzaak die door de leerkracht is aangedragen ligt dus op dezelfde lijn als deze bron. Tijdens de spelmomenten in de pauze is het de afgelopen periode nog weleens fout gegaan.

5.1.2 Enquêtes

In de beginsituatie was er geen sprake van inzet van spel- en bewegingsactiviteiten tijdens vrije situaties. Uit de enquête die is afgelegd tijdens de 0-meting is gebleken dat 21 van de 25 leerlingen aangegeven dat ze de huidige situatie soms of zelden als prettig ervaren en hebben acht van de 25 leerlingen aangegeven dat ze zelden of nooit reageren zonder over de mogelijke gevolgen na te denken.

Na de interventieactiviteiten zijn deze cijfers sterk verbeterd. Het aantal leerlingen dat de nieuwe situatie slechts soms of zelden als prettig ervaart is gedaald van 21 naar vier leerlingen, een afname van ruim 80%. 23 leerlingen ervaren de nieuwe situatie meestal als prettig. Na de interventie geven 16 leerlingen aan over de mogelijke gevolgen na te denken wanneer ze ergens op reageren. Dit is een stijging van 100%. Daarnaast is het aantal leerlingen dat aangeeft direct te stoppen als iemand het vraagt na afloop van de interventie met drie leerlingen gestegen.

Bovengenoemde feiten onderstrepen de verbeterde situatie na afloop van het inzetten van spel- en bewegingsactiviteiten.

5.1.3 Observaties

De vier vaardigheden (het reguleren van impulsieve acties en reacties, het luisteren, uitvoeren en opvolgen van instructies, een correcte omgang met elkaar en het reguleren van emoties en gedachten) binnen de inhibitiecontrole zijn grotendeels verbeterd ten opzichte van de beginsituatie.

Het aantal keren dat ongewenst gedrag tijdens spelsituaties heeft opgetreden op het gebied van reguleren van impulsieve acties en reacties is met gemiddeld 0,1 toegenomen (20%). Hier is dus

sprake geweest van een verslechtering. Daarentegen zijn de overige drie vaardigheden verbeterd. Bij het luisteren, uitvoeren en opvolgen van instructies is nog maar gemiddeld 0,4 keer sprake van ongewenst gedrag. Het aantal keren ongewenst gedrag wat betreft een correcte omgang met elkaar is gedaald naar gemiddeld 0,2 keer en het reguleren van emoties en gedachten is gedaald naar gemiddeld 0,4 keer. Dit zijn dalingen van respectievelijk 60, 80 en 66%.

Het aantal keren dat ongewenst gedrag tijdens klassikale lessituaties heeft opgetreden op het gebied van impulsieve acties en reacties, luisteren, uitvoeren en opvolgen van instructies en het reguleren van emoties en gedachten is afgenomen. Bij het reguleren van impulsieve acties en reacties wordt nog maar gemiddeld 2,33 keer per activiteit ongewenst gedrag vertoond. Het aantal keren ongewenst gedrag wat betreft het luisteren, uitvoeren en opvolgen van instructies is gedaald gemiddeld 0,33 en het reguleren van emoties en gedachten is gedaald naar een gemiddelde van nul. Dit zijn dalingen van respectievelijk 27, 5 en 100%. Bij deze drie vaardigheden is dus sprake geweest van verbetering. Daarentegen is het aantal keren ongewenst gedrag op het gebied van een correcte omgang met elkaar gestegen naar gemiddeld 0,33 keer per activiteit. Dit is een toename van 33% en hier is dus sprake geweest van een verslechtering.

Bovengenoemde feiten laten zien dat er een positief verband bestaat tussen de uitvoer van spel- en bewegingsactiviteiten en de ontwikkeling van de inhibitiecontrole.

5.1.4 Onderzoeksvraag

In hoeverre dragen spel- en bewegingsactiviteiten in de bovenbouw bij aan de ontwikkeling van de inhibitiecontrole zodat de veiligheid in vrije situaties op school toeneemt?

De inzet van spel- en bewegingsactiviteiten dragen positief bij aan de ontwikkeling van de inhibitiecontrole en de veiligheid tijdens vrije situaties op school. Tijdens de beginsituatie werden er nog geen spel- en bewegingsactiviteiten ter bevordering van de omgang met elkaar ingezet. Dit uitte zich in incidenten en een lage tevredenheid bij de leerlingen over de omgang met elkaar en de invulling van vrije situaties. Na afloop van de spel- en bewegingsactiviteiten hebben de leerlingen minder ongewenst gedrag vertoond op het gebied van de inhibitiecontrole. Een mogelijke oorzaak hiervan is de inzet van spel- en bewegingsactiviteiten waarbij een gezamenlijk doel nagestreefd werd en geen sprake was van winst of verlies. In de theorie staat immers beschreven dat een kind door de omgang in een groep sociale vaardigheden verwerft (Hendriksen, 2013). De inzet van deze spel- en bewegingsactiviteiten heeft geresulteerd in een significante verbetering van de tevredenheid van de leerlingen en tot een verbetering van de veiligheid, doordat ook het aantal incidenten relatief sterk is afgenomen.

Ondanks het feit dat de vaardigheden van de inhibitiecontrole en de veiligheid in vrije situaties op school is verbeterd, wordt er nog steeds met enige regelmaat ongewenst gedrag vertoond op beide gebieden. Om exact aan te kunnen geven in hoeverre spel- en bewegingsactiviteiten hebben bijgedragen aan de ontwikkeling van de inhibitiecontrole en de veiligheid in vrije situaties in de bovenbouw, zal specifiek onderzoek moeten worden gedaan op individueel niveau en in alle groepen van de bovenbouw.

5.2 Kritische reflectie op het onderzoeksproces

Tijdens het onderzoek is gebruik gemaakt van meerdere respondenten, waardoor vanuit verschillende belanghebbenden een beeld geschetst kan worden. Eén van de respondenten van het onderzoek zijn de leerlingen van groep 7 geweest. Deze leerlingen hebben zowel tijdens de 0-meting als tijdens de 1-meting een enquête ingevuld over de veiligheid in de klas tijdens vrije situaties op school en over de inschatting van hun inhibitiecontrole. Hoewel de leerlingen van groep 7 hun eerlijke mening kunnen geven, is het als onderzoeker belangrijk om op zoek te gaan naar concreet meetbare gegevens die deze meningen onderschrijven. De verschillen tussen de gegeven antwoorden in enquête één en twee waren bijvoorbeeld erg groot. Door middel van de observaties en het interview met de leerkracht heeft de onderzoeker de gegevens van de enquête kunnen nuanceren. De interviews met respondent “De leerkracht van groep 7” zijn opgenomen en vervolgens uitgeschreven. De leerkracht van groep 7 heeft vervolgens de uitgewerkte interviews ontvangen en heeft de mogelijkheid gekregen om op antwoorden terug te komen. Op deze manier zijn de interviews op een objectieve en betrouwbare manier in beeld gebracht.

De observaties van dit onderzoek waren gericht op het gedrag van een grote groep leerlingen. Om de observaties zo objectief en betrouwbaar mogelijk in beeld te brengen, zijn er meerdere observaties opgenomen en op een later tijdstip nauwkeurig uitgewerkt.

De interventie van dit onderzoek bestond uit een achttal verschillende spel- en bewegingsactiviteiten die allen gericht waren op de ontwikkeling van de inhibitiecontrole en de bevordering van de omgang met elkaar en zijn uitgevoerd door alle leerlingen van groep 7. Op deze manier is gewerkt aan de ontwikkeling van de gehele klas, terwijl sommige leerlingen wellicht al vaardig zijn op het gebied van de inhibitiecontrole en de omgang met elkaar tijdens vrije situaties op school. Daarnaast is het onderzoek enkel in groep 7 uitgevoerd met een adviserende rol naar de gehele bovenbouw. In een mogelijk vervolgonderzoek zou per klas en per individu onderzoek gedaan kunnen worden naar de ontwikkeling van de inhibitiecontrole en de omgang met elkaar. Tevens zou in een mogelijk vervolgonderzoek ook de verschillen tussen jongens en meisjes in beeld kunnen worden gebracht.

Het onderzoek is uitgevoerd op de wijze zoals het van tevoren is bedacht en uitgewerkt. Doordat er vanuit verschillende oogpunten is gekeken naar het onderzoek en meerdere instrumenten bij verschillende belanghebbenden op verschillende momenten zijn afgenomen, is er een objectief en compleet beeld van de situatie voorafgaand aan de interventie en na afloop van de interventie ontstaan. Het geschetste beeld is gecontroleerd aan de hand van de observaties die hebben plaatsgevonden. Alle afgenomen instrumenten liggen (grotendeels) op één lijn, waardoor het mogelijk is om conclusies te trekken en een aanbeveling te geven aan de betreffende basisschool.

5.3 Praktische opbrengst en aanbevelingen

Ontwikkeling van de inhibitiecontrole per individu

Uit het onderzoek blijkt dat spel- en bewegingsactiviteiten gemiddeld genomen voor de hele groep een positief effect heeft op de ontwikkeling van de inhibitiecontrole, waardoor de veiligheid in de klas volgens de verschillende belanghebbenden is toegenomen. Doordat deze gegevens betrekking hebben op de gehele groep, is niet concreet in beeld gebracht hoe ver de leerlingen als individu ontwikkeld zijn op het gebied van de inhibitiecontrole. Om de ontwikkeling van de inhibitiecontrole

en andere executieve functies per individu in beeld te brengen, kunnen leerkrachten gebruikmaken van de “Vragenlijst over executieve functies van leerlingen” (Dawson en Guare, 2012).

Verschillen tussen jongens en meisjes

De observaties van het onderzoek zijn voor de gehele klas uitgewerkt, waardoor het vertoonde ongewenste gedrag van de gehele groep in beeld is gebracht. Hierbij is geen rekening gehouden met wie het ongewenste gedrag vertoond heeft. Tevens staat in het theoretisch kader beschreven dat jongens en meisjes zich verschillend profileren in een groep en dat jongens zich meer richten op competitiviteit en rechtvaardigheid, terwijl meisjes zich meer richten op relaties en de zorg voor anderen (Hendriksen, 2013). Om de verschillen op het gebied van de inhibitiecontrole en de omgang met elkaar tijdens vrije situaties tussen jongens en meisjes in beeld te brengen, zouden dezelfde onderzoeksinstrumenten op vergelijkbare wijze per groep (jongens of meisjes) kunnen worden ingezet. Dit onderzoek zou gedaan kunnen worden door een afstudeerder.

De rol van de begeleider

Tijdens het interview met de leerkracht van 7 gaf de leerkracht aan dat de rol van de begeleider in zijn ogen erg belangrijk was tijdens de uitvoering van de interventieactiviteiten. In het theoretisch kader staat ook beschreven dat het van belang is dat de spelbegeleider grenzen blijft stellen en duidelijk benoemt waarom deze grenzen gesteld worden (Hooijmakers, Stokhof, Verhulst, 2009). Door middel van een onderzoek gericht op de waarde van regels en afspraken en de daarbij behorende rol van de begeleider, kan worden onderzocht wat het effect is van de begeleider op de omgang met elkaar tijdens vrije situaties op school. Dit onderzoek zou gedaan kunnen worden door een afstudeerder.

6. Literatuurlijst

- Alkema, E., Tjerkstra, W. (2011). *Méér dan onderwijs*. Koninklijke van Gorcum, Assen.
- Apacki, C. (2003). *Energize! (4^e druk)*. Lions-Quest, Amstelveen.
- Baarda, B., Bakker, E., Fischer, T., Julsing, M., Peters, V., van der Velden, T., de Goede, M. (2013) *Basisboek kwalitatief onderzoek* (3e druk). Noordhoff Uitgevers, Groningen / Houten.
- Badegruber, B. (2007) *Spelen om problemen op te lossen* (3e druk). Panta Rhei, Katwijk.
- Dawson, P., Guare, R. (2012) *Executieve functies bij kinderen en adolescenten* (3e druk). Hogrefe Uitgevers, Amsterdam.
- Van der Donk, C., van Lanen, B. (2012) *Praktijkonderzoek in de school* (2e druk). Uitgeverij Coutinho, Bussum.
- Donlou, D. (2016) *Kwaliteitsdocument coöperatieve werkvormen*. (Schooldocument)
- Deters, A. (2015) *Omgangsprotocol*. (Schooldocument)
- Van den Einden, H., Pecht, R. (2008) *De Groene Spelen voor jong en oud*. Ronde Tafel, SU de, Bilthoven.
- Hendriksen, J (2013) *Het verhaal van het kind* (2e druk). ThiemeMeulenhoff, Amersfoort.
- Hooijmaaijers, T., Stokhof, T., Verhulst, F. (2009). *Ontwikkelingspsychologie voor leerkrachten basisonderwijs*. Koninklijke van Gorcum, Assen.
- Kallenberg, T., Koster, B., Onstenk, J., Scheepsmma, W. (2015) *Ontwikkeling door onderzoek* (2e druk). ThiemeMeulenhoff, Amersfoort.
- Van Overveld, K (2012). *Groepsplan Gedrag*. Uitgeverij Pica, Huizen.
- Verhoeven, N. (2007). *Wat is onderzoek?* (2e druk). Boom uitgevers Amsterdam, Amsterdam.

7. Bijlagen

7.1 Semigestructureerde interviews

Interview tijdens de 0-meting

Het volgende interview wordt afgenomen voorafgaand aan de interventie.

De hoofdvragen die tijdens het interview worden gesteld, zijn de volgende:

1. Beschrijf eens je klas op het gebied van omgang met elkaar tijdens vrije situaties op school.
2. Welke regels en afspraken maak jij met de kinderen tijdens vrije situaties?
3. Is er tijdens vrije situaties sprake van impulsief gedrag, verbaal of fysiek? Zo ja, hoe uit zich dit?
4. Hoe ga jij om met kinderen die ongewenst gedrag vertonen, zoals impulsief gedrag?
5. In hoeverre leidt dit impulsieve gedrag tot incidenten binnen en buiten de klas?
6. Welke gevolgen heeft dit op de veiligheid in de klas tijdens vrije momenten op school?
7. Welke interventies heb jij met de kinderen in de groep ingezet ter bevordering van de veiligheid in de klas tijdens vrije situaties op school?
8. Hoe ben je tot deze regels en afspraken gekomen?

Deze vragen dienen als richtlijn voor het afnemen van het interview. Eventuele vervolgvragen die tijdens het interview gesteld worden vallen hier niet onder. Na afloop van het afnemen van het interview zal het interview worden uitgetypt. De geïnterviewde leerkracht krijgt de gelegenheid om het interview in te zien en eventuele opmerkingen of aanvullingen te plaatsen.

Interview tijdens de 1-meting

Het volgende interview wordt afgenomen na afloop van de interventie.

De hoofdvragen die tijdens het interview worden gesteld, zijn de volgende:

1. Beschrijf eens je klas op het gebied van omgang met elkaar tijdens vrije situaties op school na afloop van de interventie.
2. Is er sprake van een verbetering of verslechtering op het gebied van omgang met elkaar tijdens vrije situaties en waaruit blijkt dat?
3. Is er nu, 4 weken later, sprake van meer, minder of ongeveer evenveel impulsief gedrag (verbaal of fysiek) tijdens vrije situaties en waaruit blijkt dat?
4. Is er iets veranderd in de manier waarop jij als leerkracht omgaat met impulsief gedrag en waaruit blijkt dat?
5. Is er sprake van verandering in de manier waarop de klas omgaat met impulsief gedrag en waaruit blijkt dat?

6. Welke gevolgen heeft de interventie gehad op de veiligheid in de klas tijdens vrije momenten op school?
7. Welke regels en afspraken heb jij, naar aanleiding van de interventie, met de kinderen gemaakt ter bevordering van de veiligheid in de klas tijdens vrije situaties op school?
8. Hoe ben je tot deze regels en afspraken gekomen?

Deze vragen dienen als richtlijn voor het afnemen van het interview. Eventuele vervolgvragen die tijdens het interview gesteld worden vallen hier niet onder. Na afloop van het afnemen van het interview zal het interview worden uitgetypt. De geïnterviewde leerkracht krijgt de gelegenheid om het interview in te zien en eventuele opmerkingen of aanvullingen te plaatsen.

7.2 Enquête

Enquête over de veiligheid in de klas tijdens vrije situaties op school

Het is belangrijk om de enquête eerlijk in te vullen. Er zijn geen goede of foute antwoorden. Lees de stellingen goed door en beantwoord de vragen zo eerlijk mogelijk. Je hoeft je naam niet in te vullen.

Nr.	Stelling	Altijd	Meestal	Soms	Zelden	Nooit
1	Ik vind het prettig zoals wij in de klas met elkaar omgaan.					
2	Ik begrijp de regels en afspraken in de klas over hoe je met elkaar op school omgaat.					
3	Ik houd mij aan de regels en afspraken over hoe je met elkaar op school omgaat.					
4	Wij spelen met de kinderen van groep 7 op een leuke manier met elkaar tijdens vrije situaties op school.					
5	Ik vind het prettig zoals wij spelen met elkaar tijdens vrije situaties op school.					
6	Ik ben tevreden met hoe wij de vrije situaties op school vormgeven.					
7	Ik zeg of doe soms dingen zonder eerst over de mogelijke gevolgen na te denken.					
8	Als iemand iets aan het vertellen is, wacht ik met reageren tot hij/zij is uitgepraat.					
9	Als ik iets wil vertellen in de klas, dan kan ik dat doen zonder dat iemand anders iets zegt of reageert.					
10	Ik kan er tijdens spelmomenten niet goed tegen als dingen anders gaan dan gepland.					
11	Als iemand mij vraagt ergens mee te stoppen, dan doe ik dat meteen.					

7.3 ABC-observatieformulier

ABC-observatieformulier gevolg en gedrag

Naam observator: _____

Groep / naam leerling: _____

Datum: _____

Stel de observatieperiode vast en leg de onderwijssituatie op een video-opname of geluidsopname vast. Beschrijf vervolgens de gebeurtenissen in het ABC-schema.

Analyseer dit schema aan de hand van de volgende vragen:

- Is het gedrag van de leerling in kolom B gewenst of ongewenst?
- Heeft uw reactie als leraar in kolom C het effect van versterking, uitdoving of straf?

[illegible]

7.4 Observatiemomenten

Dag	Moment 1	Moment 2	Moment 3	Moment 4
10-04-2018	Vertellen over het weekend	Muziek	Gym	Middagpauze
11-04-2018	Dagopening + Startactiviteit leesles	Voeren van debat in kleine groepjes	Ochtendpauze	X
12-04-2018	Gymles	Ochtendpauze	Middagpauze	Werken in groepjes aan het project.

Dag	Moment 1	Moment 2	Moment 3	Moment 4
28-05-2018	Verzamelen, uitleg en lopen naar gebouw EHBO les	Gastles EHBO (deels in groepjes)	Verzamelen, uitleg en lopen naar het schoolgebouw	Middagpauze
29-05-2018	Ochtendpauze	Gym	Middagpauze	Techniekles in groepjes
30-05-2018	Dagopening + startactiviteit van de leesles (in tweetallen)	Ochtendpauze	EHBO les in tweetallen	X

7.5 Interventie

Nadat de 0-meting heeft plaatsgevonden en de beginsituatie helder is, worden verschillende bewegingsactiviteiten ter bevordering van de inhibitiecontrole ingezet. De bewegingsactiviteiten zijn gericht op de ontwikkeling van de inhibitiecontrole. Deze getrainde inhibitiecontrole heeft mogelijk een positieve invloed op de veiligheid in de klas tijdens vrije situaties.

Gedurende een periode van vier weken zullen er acht spel- en bewegingsactiviteiten in groep 7 worden uitgevoerd. De bewegingsactiviteiten komen voort uit drie verschillende methodes ("De groene spelen voor jong en oud", "Energize!" en "Spelen om problemen op te lossen"). Deze methodes schrijven activiteiten voort die de omgang met elkaar stimuleren. Het verschil tussen de methodes zit in de soorten activiteiten. De spel- en bewegingsactiviteiten die onderdeel uitmaken van de interventie variëren van korte spelactiviteiten tot grotere bewegingsactiviteiten. Onder spelactiviteiten vallen spellen en activiteiten die uitvoerbaar zijn in zowel de klas als in de gymzaal. Bewegingsactiviteiten zijn activiteiten die uitvoerbaar zijn in de gymzaal of op het schoolplein, waarbij gebruikgemaakt wordt van verschillende materialen. De rol van de begeleider gedurende de uitvoering van de activiteiten is belangrijk. De begeleider let tijdens de activiteiten op de veiligheid, maar vooral op de ontwikkeling van de inhibitiecontrole. Voorafgaand aan iedere activiteit zullen de doelen met betrekking tot de vaardigheden binnen de inhibitiecontrole worden besproken met de leerlingen. De begeleider zal de coaching op dit doel afstellen zodat de leerlingen zicht hebben op de voortgang op het gebied van het gestelde doel. Daarnaast bespreekt de begeleider voorafgaand met de leerlingen enkele doelen waar de begeleider tijdens de uitvoering van de activiteit op zal letten. Na afloop van de activiteit evalueren de begeleider en de leerlingen de activiteit aan de hand van de gestelde doelen. Daarnaast is het de bedoeling dat de leerlingen elkaar gaan helpen om de gezamenlijke doelstelling te behalen.

De spel- en bewegingsactiviteiten zijn in willekeurige volgorde verdeeld over een periode van vier weken. De planning en de verschillende spel- en bewegingsactiviteiten zijn uitgewerkt in onderstaand schema.

Week-nummer	Datum	Activiteiten	Verantwoording	Rol begeleider	Speldoel(en)
Week 1	17-04-2018	- Vinger op de stok - Horizontale/verticale stokworp - Knuppelbrug (met variatie naar hindernisbaan)	Dit zijn drie geschikte activiteiten doordat ze zullen moeten overleggen en samenwerken om tot een leuke activiteit te komen. Het zijn drie activiteiten waarbij de leerlingen telkens met hetzelfde materiaal (stokken) werken. Daarnaast zit er in deze drie activiteiten een mooie opbouw van makkelijk naar moeilijk. Op deze manier heb je iedereen nodig voor het laten slagen van de activiteit.	De begeleider legt allereerst de spelbedoeling uit. Vervolgens spreekt hij samen met de leerlingen het speldoel af. De begeleider stelt zijn coaching af op dit doel zodat de leerlingen zicht hebben op de voortgang van het gestelde. Tijdens de uitvoering van de activiteit let de begeleider op de veiligheid en de ontwikkeling van de inhibitiecontrole	- Door middel van goed en positief contact (coaching) en goede samenwerking (overleggen en samen keuzes maken) tot een klassikale oefening komen. - Iedereen neemt actief deel aan de activiteit en heeft een bijdrage aan het laten slagen van de activiteit. - Iedereen krijgt de mogelijkheid om

				(speldoel) . Het draait uiteindelijk om de ontwikkeling van de inhibitiecontrole.	verschillende rollen in te nemen tijdens de uitvoering van de oefening. De leerlingen reguleren dit.
Week 1	19-04-2018	- Hoofd aan hoofd - Rug aan rug - Aardappelknieën	Dit zijn drie verschillende varianten op het klassieke estafette lopen. Deze estafette loop je als tweetal. Je zult een goede samenwerking moeten hebben om de estafette op een goede manier uit te kunnen voeren. Ieder tweetal maakt onderdeel uit van een groter team. Je kunt het met de hele klas spelen om je eigen record te vestigen of in verschillende groepen tegen elkaar.	De begeleider legt allereerst de spelbedoeling uit. Vervolgens spreekt hij samen met de leerlingen het speldoel af. De begeleider stelt zijn coaching af op dit doel zodat de leerlingen zicht hebben op de voortgang van het gestelde. Tijdens de uitvoering van de activiteit let de begeleider op de veiligheid en de ontwikkeling van de inhibitiecontrole (speldoel). Het draait uiteindelijk om de ontwikkeling van de inhibitiecontrole.	Met wisselende tweetallen door middel van gemaakte afspraken en tactieken tot een goede uitvoering van de oefening komen. - Ondanks eventuele winst / verliest blijft iedereen op een positieve manier helpen / samenwerken. - Leerlingen accepteren (zonder impulsieve reacties) in geval van twijfel de beslissing over welk team gewonnen heeft.
Week 2	24-04-2018	- De meester zegt (hand in hand) - Hoepla-hoepsa	De meester zegt is een spel waarbij de meester een bevel geeft die uitgevoerd moeten worden door de klas. Bij deze variant van “de meester zegt” wordt dit iets moeilijker gemaakt. De kinderen staan arm in arm in een kring. Zodra de meester een bevel geeft dat begint met: “De meester zegt ...” moeten de kinderen dit bevel uitvoeren. Doordat ze elkaar vast hebben wordt de uitvoering lastiger en moeten ze elkaar helpen. Bij het spel “Hoepla-hoepsa” staan de kinderen wederom arm in arm in een kring. Het is de bedoeling om een hoepel zo snel mogelijk rond te laten gaan zonder de kring los te maken. Je kunt dit als klas zijnde doen om een record te vestigen of in kleinere groepjes om een	De begeleider legt allereerst de spelbedoeling uit. Vervolgens spreekt hij samen met de leerlingen het speldoel af. De begeleider stelt zijn coaching af op dit doel zodat de leerlingen zicht hebben op de voortgang van het gestelde. Tijdens de uitvoering van de activiteit let de begeleider op de veiligheid en de ontwikkeling van de inhibitiecontrole (speldoel). Het draait uiteindelijk om de ontwikkeling van de inhibitiecontrole.	- De leerlingen luisteren op een goede manier naar de instructie en bevelen (geen impulsieve reacties). - Door middel van overleg en gezamenlijke afspraken tot het uitvoeren van de bevelen komen. - Ondanks eventuele winst / verliest blijft iedereen op een positieve manier helpen / samenwerken.

			wedstrijd tegen elkaar te spelen.		
Week 2	26-04-2018	- Matje plof - Wentelteef - Paard en ruiter met mat in parcoursvorm met gezamenlijk doel	Dit zijn drie geschikte activiteiten doordat ze zullen moeten overleggen en samenwerken om de activiteit te kunnen laten slagen. Daarnaast zal de groep goed moeten samenwerken (met begeleiding van de begeleider) om de activiteit op een goede en veilige manier uit te voeren. Het zijn drie activiteiten waarbij de leerlingen telkens met hetzelfde materiaal (dikke matten) werken. Er is een opbouw van makkelijk naar moeilijk. Uiteindelijk kan worden afgesloten in wedstrijdvorm of met een gemeenschappelijk (tijds)doel.	De begeleider legt allereerst de spelbedoeling uit. Vervolgens spreekt hij samen met de leerlingen het speldeel af. De begeleider stelt zijn coaching af op dit doel zodat de leerlingen zicht hebben op de voortgang van het gestelde. Tijdens de uitvoering van de activiteit let de begeleider op de veiligheid en de ontwikkeling van de inhibitiecontrole (speldeel). Het draait uiteindelijk om de ontwikkeling van de inhibitiecontrole.	- Door middel van overleg en gezamenlijke afspraken tot het behalen van de doelstelling komen. - Iedereen levert op zijn / haar manier een actieve bijdrage aan de activiteit, waarbij iedereen de mogelijkheid krijgt om verschillende rollen in te nemen. Dit reguleren de leerlingen zelf. - Ondanks eventuele winst / verlies blijft iedereen op een positieve manier helpen / samenwerken. - Leerlingen accepteren (zonder impulsieve reacties) in geval van twijfel de beslissing over welk team gewonnen heeft.
Week 3	01-05-2018	- Zandzakjes-race met hindernissen.	Dit is een race waarin de leerlingen elkaar moeten voorhelpen. De leerlingen leggen een uitdagende hindernisbaan af met een pittenzakje op het hoofd. Voorafgaand aan de race wordt een gemeenschappelijk doel gesteld. Hier strijd je als klas zijnde voor. Verlies je je pittenzakje? Dan blijf je staan en wacht je tot een medeleerling het pittenzakje op je hoofd legt zodat je weer verder kan. Een goede coaching en helpende hand is een dus een voorwaarde voor het slagen van deze activiteit.	De begeleider legt allereerst de spelbedoeling uit. Vervolgens spreekt hij samen met de leerlingen het speldeel af. De begeleider stelt zijn coaching af op dit doel zodat de leerlingen zicht hebben op de voortgang van het gestelde. Tijdens de uitvoering van de activiteit let de begeleider op de veiligheid en de ontwikkeling van de inhibitiecontrole (speldeel). Het draait uiteindelijk om de ontwikkeling van de inhibitiecontrole.	- Door middel van goed en positief contact (coaching) en goede samenwerking (overleggen en samen keuzes maken) tot een klassikale oefening komen. - De klas fungeert als één team. Indien nodig wordt een medeleerling hulp geboden. - Ondanks eventuele wel of niet behalen van de doelstelling blijft iedereen op een positieve manier coachen / helpen / samenwerken
Week 3	03-05-2018	- Kip aan het spit - Omlopen	Dit zijn drie geschikte activiteiten doordat ze	De begeleider legt allereerst de	- Door middel van goed en positief

		- Oversteek	samen verantwoordelijk zijn voor de veiligheid en het laten slagen van de activiteit, waarbij de leerlingen telkens met het zelfde materiaal (banken) werken. Hierbij komen de leerlingen veel in aanraking met elkaar, waardoor ze samen afspraken moeten maken over de aanpak van de opdracht. Tevens werkt de hele groep aan dezelfde doelstelling.	spelbedoeling uit. Vervolgens spreekt hij samen met de leerlingen het speldeel af. De begeleider stelt zijn coaching af op dit doel zodat de leerlingen zicht hebben op de voortgang van het gestelde. Tijdens de uitvoering van de activiteit let de begeleider op de veiligheid en de ontwikkeling van de inhibitiecontrole (speldeel). Het draait uiteindelijk om de ontwikkeling van de inhibitiecontrole.	contact (coaching) en goede samenwerking (overleggen en samen keuzes maken) tot een klassikale oefening komen. - Iedereen levert op zijn / haar manier een actieve bijdrage aan de activiteit, waarbij iedereen de mogelijkheid krijgt om verschillende rollen in te nemen. Dit reguleren de leerlingen zelf.
Week 4	08-05-2018	- Heffen en dragen - Overstappen - Klauterweg - Tegen de draai in.	Dit zijn vier geschikte activiteiten doordat ze samen verantwoordelijk zijn voor de veiligheid en het laten slagen van de activiteit, waarbij de leerlingen telkens met hetzelfde materiaal (trapezoïde) werken. Het speldeel verandert echter steeds. Deze activiteiten zijn uitvoerbaar met de gehele groep, maar ook in kleinere groepjes. Tevens kun je variëren in groepsdoelstellingen of wedstrijdvormen.	De begeleider legt allereerst de spelbedoeling uit. Vervolgens spreekt hij samen met de leerlingen het speldeel af. De begeleider stelt zijn coaching af op dit doel zodat de leerlingen zicht hebben op de voortgang van het gestelde. Tijdens de uitvoering van de activiteit let de begeleider op de veiligheid en de ontwikkeling van de inhibitiecontrole (speldeel). Het draait uiteindelijk om de ontwikkeling van de inhibitiecontrole.	- Door middel van goed en positief contact en goede samenwerking (overleggen en samen keuzes maken) tot een klassikale oefening komen. - Iedereen levert op zijn / haar manier een actieve bijdrage aan de activiteit, waarbij iedereen de mogelijkheid krijgt om verschillende rollen in te nemen. Dit reguleren de leerlingen zelf. - Ondanks eventuele winst / verlies blijft iedereen op een positieve manier helpen / samenwerken.
Week 4	11-05-2018	- Variant op versteend - bevrijd - Groepsfoto	Versteend – bevrijd is een variant op het klassieke “tikkertje”. Zodra je getikt bent blijf je “versteend” staan. Je kunt echter iedere keer bevrijd worden als iemand anders door je benen kruipt en je een “high-five” geeft. Bij dit tikspel speelt getikt worden geen rol en kun je elkaar iedere keer weer helpen.	De begeleider legt allereerst de spelbedoeling uit. Vervolgens spreekt hij samen met de leerlingen het speldeel af. De begeleider stelt zijn coaching af op dit doel zodat de leerlingen zicht hebben op de voortgang van het	- De klas (behalve de tikkers) fungeert als één team. Indien nodig wordt een medeleerling hulp geboden. - De leerlingen luisteren op een goede manier naar de instructie en naar de antwoorden van

			Groepsfoto is een korte activiteit die ook uitvoerbaar is in de klas. Je speelt het spel met de gehele klas. De begeleider wijst één fotograaf aan. De andere spelers staan bij elkaar voor de "groepsfoto". De fotograaf bekijkt de groepsfoto en gaat vervolgens even weg. In de tussentijd moet de klas samen overleggen welke speler(s) ze achter de foto gaan plaatsen. Aan de fotograaf de taak om te achterhalen welke speler(s) er achter de foto is verdwenen. Je kunt dit uitbreiden door bijvoorbeeld spelers te verwisselen.	gestelde. Tijdens de uitvoering van de activiteit let de begeleider op de veiligheid en de ontwikkeling van de inhibitiecontrole (speldoel). Het draait uiteindelijk om de ontwikkeling van de inhibitiecontrole.	elkaar (geen impulsieve reacties). - Leerlingen spreken elkaar onderling aan op wel / niet getikt zijn. Beslissingen worden geaccepteerd (zonder impulsieve reacties) door iedereen.
--	--	--	---	--	--

7.6 Uitgewerkte interviews

Interview met de leerkracht van groep 7, afgenomen tijdens de 0-meting

1. Beschrijf eens je klas op het gebied van omgang met elkaar tijdens vrije situaties op school.

Het is een groep waarbij veel verschillen zijn op sociaal-emotioneel gebied. Deze verschillen komen dan ook vaak tot uiting in een vrije situatie. Een aantal kinderen kunnen al op een prettige manier met elkaar werken en spelen. Er zijn echter ook een aantal kinderen die moeite hebben met de omgang met elkaar tijdens in vrije situaties. Tijdens deze vrije situaties ontstaan dan ook geregeld conflicten. De conflicten ontstaan over het algemeen tijdens de gymles, tijdens vrijere situaties in de klas en tijdens het buitenspelen. Veel leerlingen zijn erg competitief en hebben een enorme drang om te winnen. Deze competitiviteit en drang om te winnen, leidt nog wel eens tot lastige situaties voor de kinderen.

1a. Kun je hier een voorbeeld van geven?

Voorbeelden hiervan zijn oneerlijk spel, roepen en schreeuwen naar elkaar, de “zwakkere speler” proberen te tikken. Een aantal kinderen willen namelijk koste wat kost winnen.

1b. Is er een verschil bij de kinderen in het spelen van een spel mét en zonder toezicht?

Absoluut, op het moment dat er een leerkracht aanwezig is bij de begeleiding van vrije situaties gaat het een stuk beter dan op vrije momenten zonder begeleiding. Het zelfreguleren van vrije situaties is dan ook nog een aandachtspunt voor deze groep. Beslissingen worden bijvoorbeeld eerder van een leerkracht aangenomen dan van een medeleerling. Het blijft dus belangrijk om kort op de kinderen te zitten. Daarmee bedoel ik dat de leerkracht de groep constant in de gaten moet kunnen houden.

1c. Tijdens welke situatie doen zich de meeste problemen voor?

Tijdens spelsituaties waarbij de kinderen zelf moeten reguleren. De beslissingen in het spel worden dan vaker niet geaccepteerd. Dit gaat gepaard met reacties van medeleerlingen. Deze reacties kunnen vervolgens leiden tot conflicten.

2. Welke regels en afspraken maak jij met de kinderen tijdens vrije situaties?

Op deze school hanteren wij de volgende drie gedragsregels:

- Houd de spullen netjes en fijn, zodat ze morgen weer te gebruiken zijn.
- Op school en plein, zorgen we samen dat het netjes zal zijn.
- Voor groot en klein, zullen we allemaal aardig zijn.

Deze gedragsregels hebben wij in elke klas en in de aula hangen en haal ik ook wel eens aan voordat we bijvoorbeeld naar buiten gaan of als er een situatie in ontstaat waar het misgelopen is.

Daarnaast hebben wij in de klas een aantal andere regels hangen. Deze regels hebben de leerlingen in samenspraak met mij gemaakt naar aanleiding van een “mindere periode”. De belangrijkste regels met betrekking tot de omgang met elkaar tijdens vrije situaties zijn:

- Behandel een ander zoals je zelf ook behandeld wil worden.

- Behandel iedereen gelijk.
- Behandel elkaar met respect, ook al ben je niet elkaars grootste vriend.
- Geef elkaar een helpende hand als het nodig is.
- Als je ergens last van hebt, geef het dan netjes aan.
- Houd rekening met elkaar en sluit niemand buiten.

Deze regel haal ik dan ook vaker voor vrije situaties aan. Ik geef dan ook vaker aan dat we rekening moeten houden met elkaars sterke en zwakke punten. Als je bijvoorbeeld weet dat iemand iets niet leuk vindt, dan moet je datgene gewoon niet doen. Doe je het toch, kun je bestempeld worden als pester.

2a. Denk je dat er in deze groep sprake is van bewust pestgedrag?

Ik denk dat de meeste kinderen bepaalde dingen zeggen of doen, zonder hierbij na te denken. Dit is dan geen bewust pestgedrag, maar komt wel zo over bij desbetreffende kinderen. Wat ik wel merk in de klas is dat een aantal kinderen precies weten hoe ze iemand moeten triggeren om uit de activiteit te gaan. Dit is dan wel een vorm van pestgedrag.

3. Is er tijdens vrije situaties sprake van impulsief gedrag, verbaal of fysiek? Zo ja, hoe uit zich dit?

Zoals ik zojuist aangegeven heb handelt een aantal kinderen eerst voordat zij nadenken over de consequenties. Tijdens vrije situaties is er dus regelmatig sprake van impulsief gedrag. Op het moment dat dit gebeurt in spelsituaties uit zich dit vooral verbaal. Een enkele keer gebeurt dit ook fysiek. Deze momenten gaan namelijk vaak gepaard met winst en verlies en leidt daarom dus regelmatig tot conflicten. De momenten waarop dit gebeurt zijn voornamelijk pauzemomenten en gebeurt ook wel eens tijdens de gymlessen.

3a. Is er ook sprake van impulsief gedrag tijdens lesmomenten?

Ja. Dit uit zich dan vooral in het ongewenst roepen en reageren door de klas. Op het moment dat iemand bijvoorbeeld vertelt over het weekend, kan het best zo zijn dat enkele leerlingen hier ongevraagd op gaan reageren. Deze reacties hebben vaak een sneeuwbal effect en zorgen ervoor dat andere kinderen ook ongevraagd gaan reageren.

3b. Kun je hiervan een voorbeeld noemen?

Afgelopen dinsdag hebben we kort kunnen vertellen over het weekend, omdat de kinderen maandag vrij waren in verband met een studiedag. Bij de vraag of zij 30 seconden wilden nadenken wat zij in het weekend hebben gedaan en dat zij in de volgende minuten konden vertellen werd er doorheen geroepen. "Dat is geen weekend, want de maandag zit er ook bij!". Hierop reageerden een aantal kinderen, dat voor onrust zorgde.

Ook heb ik aangegeven dat de kinderen geluk hebben gehad met het mooie weer. Naar aanleiding van deze opmerking werd er door één leerling geroepen "Ja, lekker weer!" dat resulteerde in drie andere kinderen die ook hun mening hierover moesten uiten. Soms is dit niet erg, maar dit gebeurt te vaak.

4. Hoe ga jij om met kinderen die ongewenst gedrag vertonen, zoals impulsief gedrag?

Verschillend. Soms kies ik ervoor om het ongewenste gedrag te negeren of middels oogcontact uit te doven. Maar ik kies er ook regelmatig voor om dit gedrag klassikaal te bespreken en aan te geven wat de gevolgen zijn. Vaak leidt één reactie namelijk tot een sneeuwbaaleffect. Daarom vind ik het belangrijk om dit op zulke momenten klassikaal te benoemen. Het blijft wel iedere keer zoeken naar een geschikte reactie omdat je soms ook niet alles moet willen zien en benoemen.

4a. Wat bedoel je precies met “willen zien en benoemen”?

Nou, als leerkracht hoor je de reacties vaak. Het is alleen niet altijd zinvol om iedere keer het ongewenste gedrag te benoemen en de desbetreffende leerlingen aan te spreken. De opmerking zelf en het gevolg van de opmerking bepaalt vaak de manier van reageren bij mij. Daarnaast ga ik ook uit van complimenten en is het onhaalbaar en niet prettig voor mij en voor het kind om elke keer op ieder kind te reageren als hij of zij iets roept of doet.

5. In hoeverre leidt dit impulsieve gedrag tot incidenten binnen en buiten de klas?

Tijdens het spelen van een spel leidt dit impulsieve gedrag vaak tot incidenten. Dit komt denk ik ook doordat de leerlingen dan zelf het spel reguleren en zelf de regels en afspraken van het spel moeten hanteren. Het accepteren van beslissingen van andere kinderen wil dan nog wel eens tot impulsief gedrag leiden. Dit impulsieve gedrag kan dan leiden tot incidenten.

5a. Dat zijn de incidenten buiten de klas. Leidt dit impulsieve gedrag ook tot conflicten binnen de klas?

Minder. Binnen de klas is er vaak wat meer toezicht. Natuurlijk zijn er wel eens moeilijkheden als gevolg van impulsief gedrag. Dit zijn vaak de momenten waarop de kinderen moeten samen werken met elkaar. Op het moment dat het dan anders gaat dan hoe iemand het voor ogen had, wil dit nog eens tot problemen leiden. Tijdens de gymlessen gaat het wel regelmatig mis. Dit heeft ook te maken met het feit dat de gymzaal dan vaak wordt opgedeeld in drie vakken. Eén van deze drie vakken begeleid ik dan. De andere twee vakken zijn meestal zelfregulerend. Zoals eerder aangegeven heeft deze groep veel moeite met het zelfreguleren van activiteiten. Daarnaast zijn er in het verleden tussen een aantal kinderen conflicten geweest die nu nog steeds zorgen dat die kinderen minder goed met elkaar kunnen opschieten. De meeste conflicten spelen zich af tijdens het buitenspelen en de gymlessen.

6. Welke gevolgen heeft dit op de veiligheid in de klas tijdens vrije momenten op school?

Het gekke is dat de kinderen al jaren gehecht zijn aan het zelfde spel tijdens het buitenspelen. Dit spel spelen ze al jaren en leidt al jaren structureel tot problemen. De kinderen met het hoogste woord bepalen vaak hoe het spel wordt gespeeld en welke beslissingen er worden genomen. Soms botst dit en leidt dit tot problemen. Deze problemen worden dan vaak meegenomen naar de klas. Hierdoor is de sfeer in de klas minder prettig voor iedereen. Daarnaast merk ik dat de veiligheid bij het samenwerken ook iets minder is dan hoe het zou moeten zijn. Tijdens het samenwerken bepaalt in deze groep vaak degene met het hoogste woord wat er gaat gebeuren én op welke manier dit gaat gebeuren. Hier ben ik als leerkracht dan ook veel mee bezig.

6a. Welk spel spelen de kinderen en waarom leidt dit in jouw ogen vaker tot problemen?

De kinderen spelen een tikspel waarbij van de ene lijn naar de andere lijn “overgerend” wordt. Doordat de kinderen dit spel tijdens de pauze zelf moeten reguleren en er meerdere regels aan het spel zijn verbonden, leidt dit spel tot onduidelijke situaties. De kinderen weten deze onduidelijke situaties vaak niet op te lossen, waardoor vaak de kinderen met het hoogste woord bepalen wat er gebeurt.

6b. Hoe ga je hier dan als leerkracht mee om?

Vaak kies ik er voor om het probleem klassikaal te bespreken. Op deze manier weet iedereen van het probleem en kan het probleem ook voor iedereen uitgepraat worden. Het vervelende van deze manier is dat er altijd een aantal kinderen bij zijn, die hier niks mee te maken hebben. Zij moeten dan luisteren naar hoe het probleem wordt opgelost, terwijl ze hier geen aandeel in hebben. Dat vind ik als leerkracht moeilijk. Ik geef dan ook vaker klassikaal aan dat ik het vervelend vind dat deze leerlingen nu moeten luisteren naar een probleem van een ander. Ik heb er in een periode dat het vaker misging ook voor gekozen om met de klas te bespreken dat de eerstvolgende keer dat er een probleem was, dat het spel dan niet meer gespeeld mocht worden. Dit helpt dan voor een korte periode.

7. Welke interventies heb jij met de kinderen in de groep ingezet ter bevordering van de veiligheid in de klas tijdens vrije situaties op school?

Om de veiligheid in de klas tijdens vrije situaties te waarborgen heb ik verschillende interventies ingezet. Op het moment dat een bepaalde vrije situatie niet verloopt op de manier zoals ik die met de kinderen heb besproken, kies ik er wel eens voor om iedereen op de eigen plek te laten zitten. Bijvoorbeeld bij tekenen of handvaardigheid. De consequentie die dan volgt is dat iedereen op de eigen plek zelfstandig met een opdracht aan de slag kan gaan. Dit leidt dan tot teleurstelling bij de kinderen, maar werkt over het algemeen wel. Dan wordt er wel besproken dat dit niet ieders fout is, maar van een select groepje kinderen.

7a. Dan heb je het vooral over ongewenst gedrag tijdens vrije situaties. Heb je ook interventies ingezet ter bevordering van de veiligheid van de kinderen tijdens vrije situaties op school?

Zeker. Ik heb een tijd gewerkt met de “helden van de periode”. Ik heb de kinderen verteld over de verschillende rollen die de kinderen in een groep kunnen aannemen. De verschillende rollen die ik heb besproken zijn “de pester”, “de meeloper”, “de gepeste” en “de held”. Vervolgens hebben we telkens aan het eind van de dag een compliment gemaakt aan iemand die een “heldendaad” had verricht. Zijn of haar naam hebben we telkens op het bord genoteerd. Een andere interventie die ik heb ingezet de afgelopen periode is het maken van een beloningssysteem. Ik merkte als leerkracht dat ik iedere keer erg lang moest wachten voordat ik de aandacht had van de leerlingen. Ik heb vervolgens het beloningssysteem “Klas versus Meester” ingezet. De regel hierbij was: “Is het binnen 10 seconden na het tonen van het “stilteteken” stil, krijgt de klas een punt.” Is dit niet het geval, krijgt de meester een punt. Ieder punt is een halve minuut waard voor een beloning. “Klas versus meester” werkt voor deze groep perfect. Dit komt waarschijnlijk door de competitiviteit in de groep. Doordat veel leerlingen gebrand zijn op het scoren van punten is het sneller stil in de groep, waardoor er geen kinderen meer zijn die telkens lang moeten wachten op anderen. Tegenwoordig worden er ook bonuspunten gegeven als de kinderen erg goed werken tijdens de activiteit. Dit kan ook zijn met samenwerkingsopdrachten. Hier doen de meeste kinderen ook goed hun best voor.

8. Hoe ben je tot deze regels en afspraken gekomen?

Deze regels en afspraken van “Klas versus Meester” heb ik gevonden op het internet. De regels en afspraken heb ik vervolgens geïntroduceerd en geïmplementeerd in mijn eigen groep. Dit beloningssysteem bleek al snel erg geschikt te zijn voor deze groep. “De helden van de periode” heb ik overgenomen van een collega en heb ik ingezet op een moment waarop er meerdere incidenten in korte periode elkaar volgden. Dit was voor mij het teken om hier iets mee te doen op een nieuwe manier. Ik heb een taalles opgeofferd om aan de slag “De helden van de periode” te introduceren. De veiligheid in de klas was voor mij op dat moment belangrijker dan een taalles.

Interview met de leerkracht van groep 7, afgenomen tijdens de 1-meting:

1. Beschrijf eens je klas op het gebied van omgang met elkaar tijdens vrije situaties op school na afloop van de interventie.

Het blijft een groep met grote verschillen op sociaal-emotioneel gebied. De laatste periode gaat het wel steeds beter in de groep wat betreft de omgang met elkaar tijdens vrije situaties op school. Dit uit zich in het feit dat er toch wat minder conflicten zijn. Een groot aantal leerlingen kan inmiddels al op een prettigere manier omgaan met elkaar. Voor een aantal leerlingen blijft het lastig om niet te reageren op elkaar of tijdens een instructie. Het blijft echter lastig om te zeggen dat dit enkel met de interventie te maken heeft. In de afgelopen periode zijn we in de klas namelijk ook bezig geweest met verschillende activiteiten ter bevordering van de omgang met elkaar. Voorbeelden van deze activiteiten zijn: inzet materiaal tijdens het buitenspelen, interventie tussen twee leerlingen ter bevordering van het begrijpen van elkaar en het veranderen van de groepsopstelling van tweetallen naar groepjes (4 of 6 leerlingen). Zoals gezegd blijft het voor een aantal leerlingen lastig om niet te reageren op elkaar of tijdens een instructie. Eén van deze leerlingen zal hier ook voor onderzocht worden.

1a. Op welke manier hebben deze twee leerlingen elkaar beter leren begrijpen?

Deze twee leerlingen hadden voorheen vaker problemen met elkaar als gevolg van het niet begrijpen van elkaar. Er is door middel van psychomotorische training, gegeven door een psychomotorisch therapeut, gewerkt aan het beter leren begrijpen van elkaar. De activiteiten die de twee leerlingen tijdens deze sessies hebben uitgevoerd, waren gericht op elkaar leren kennen en het vertrouwen van én op elkaar. Voor mijn gevoel hebben deze sessies bijgedragen aan het feit dat deze twee leerlingen minder conflicten met elkaar hebben tijdens vrije situaties op school.

2. Is er sprake van een verbetering of verslechtering op het gebied van omgang met elkaar tijdens vrije situaties en waaruit blijkt dat?

Ik denk dat er sprake is van verbetering bij de meeste leerlingen, maar voor enkele leerlingen zal er meer nodig zijn om de omgang met elkaar tijdens vrije situaties op school permanent te verbeteren. Tijdens de activiteiten van de interventie zijn er niet of nauwelijks incidenten geweest. Ik denk dat dit te maken heeft met het feit dat er geen “competitie-element” in de activiteiten verweven zat. Door elkaar te helpen, te vertrouwen en te stimuleren kunnen de leerlingen de opdracht beter uitvoeren en dit zie je dan ook terugkomen tijdens de activiteiten van de interventie. Daarnaast is me nóg duidelijker geworden hoe belangrijk het is dat er voldoende ogen aanwezig zijn tijdens de uitvoering van activiteiten. Dit gevoel had ik al tijdens het buitenspelen, maar heb ik nu ook over de gymlessen.

2a. Waarom is het volgens jou van belang dat er meer ogen aanwezig zijn tijdens vrije situaties op school?

Omdat sommige leerlingen het moeilijk vinden om een spel of activiteit op een juiste manier met elkaar te spelen. Op het moment dat er meer ogen zijn die de activiteiten van de kinderen kunnen volgen en begeleiden, kunnen de kinderen ook leren op welke manier ze een spel kunnen spelen. Daarnaast kan een leerkracht in geval van twijfel ook beslissingen nemen. Beslissingen die worden genomen door een leerkracht, accepteren leerlingen over het algemeen beter.

3. Is er nu, 4 weken later, sprake van meer, minder of ongeveer evenveel impulsief gedrag (verbaal of fysiek) tijdens vrije situaties en waaruit blijkt dat?

Gedurende de activiteiten van de interventie is er voor mijn gevoel sprake geweest van minder impulsief gedrag. Ik denk dat dit te maken heeft met de opzet van de activiteiten en de begeleiding tijdens de uitvoering van de activiteiten. Tijdens vrije situaties in de klas zijn er de afgelopen periode weinig incidenten geweest. Ik probeer als leerkracht dan ook iedere keer voor duidelijkheid te zorgen, zodat de leerlingen weten wat ze moeten doen. De afgelopen periode is het nog weleens fout gegaan in de pauze. Er waren denk ik minder incidenten tijdens de pauze dan vergeleken met een aantal weken terug, maar je merkt dat het toch nog eens fout gaat.

3a. Je geeft aan dat het nog wel eens is fout gegaan in de pauze. Was er wel minder sprake van impulsief gedrag (verbaal of fysiek) tijdens deze situaties?

Dat is voor mij erg lastig om te zeggen. Deze incidenten vonden niet plaats op het moment dat ik zelf aan het surveilleren was. Hierdoor kan ik niet echt aangeven of er tijdens pauzemomenten ook sprake is van minder impulsief gedrag, in vergelijking met voorheen.

3b. Hoe komt het volgens jou dat er in de pauze toch nog wel eens fout gaat?

Ik denk dat dat enerzijds te maken heeft met het spel wat ze vaker spelen. Een aantal leerlingen kiest er nog steeds voor om het spel "overloper" te spelen. Hierbij gaat het, in tegenstelling tot de activiteiten van de interventie, wel om winst of verlies. Anderzijds heeft dit te maken met het feit dat ze het spel zelfstandig moeten reguleren. Op het moment dat de leerlingen van groep 7 iets moeten reguleren waarbij het gaat om winst of verlies, is dit nog erg lastig voor hen.

4. Is er iets veranderd in de manier waarop jij als leerkracht omgaat met impulsief gedrag en waaruit blijkt dat?

Wat betreft het omgaan met impulsief gedrag ben ik niet veel veranderd. Ik ben me wel veel bewuster geworden van mijn eigen handelen tijdens dit soort situaties. Dit heeft te maken met het feit dat ik de filmpjes van de observaties heb teruggekeken voor mezelf en heb besproken met een collega. Op deze manier heb ik op een kritische manier gekeken naar mijn eigen handelen tijdens dit soort situaties. Net als voor de interventie bepaalt het impulsieve gedrag en het gevolg van het impulsieve gedrag de manier van reageren van mij als leerkracht.

4b. Zijn er bepaalde handelingen in de manier van omgaan met impulsief die beter of slechter werken bij deze groep?

Het belangrijkste is om goed in te schatten welke handeling of actie past bij het ongewenste gedrag. Als leerlingen een keer ongewenst reageren, vergt dat een andere reactie van mij dan wanneer een leerling de bal naar iemand gooit, terwijl ik heb gevraagd op de plek stil te blijven staan. De handeling of actie moet passen bij “de overtreding” die de desbetreffende leerling of leerlingen maakt. Op het moment dat deze handeling of actie goed past bij “de overtreding”, wordt het al snel door de desbetreffende leerling(en) geaccepteerd en resulteert dit in het gewenste effect.

5. Is er sprake van verandering in de manier waarop de klas omgaat met impulsief gedrag en waaruit blijkt dat?

Er is zeker sprake van verandering in de manier waarop de leerlingen in de klas omgaan met impulsief gedrag. Ik denk dat dit voor een deel te maken heeft met de activiteiten van de interventie, waarbij de leerlingen door middel van samenwerking aan een gemeenschappelijk doel moesten werken. Hierdoor hebben de leerlingen ervaren hoe belangrijk het is om op een prettige manier te communiceren met elkaar en wat voor effect het heeft op de samenwerking als je dit niet doet. Ik denk dat een andere oorzaak voor deze verandering is dat de kinderen in nieuwe groepjes in de klas zitten. De groepsofstelling was voorheen “twee aan twee”. Na de meivakantie zitten de leerlingen van groep 7 in grotere groepen (4 of 6 leerlingen). Ik heb als leerkracht dan ook aangegeven dat de leerlingen in principe tot het eind van het schooljaar in deze groepen blijven zitten, mits ze op een normale manier met elkaar om kunnen gaan. Tot op heden gaat het nog altijd goed in de verschillende groepjes.

5a. Wat versta jij onder “op een normale manier met elkaar omgaan”?

Onder “op een normale manier met elkaar omgaan” versta ik dat iedereen met respect met elkaar omgaat. De leerlingen hoeven niet elkaars beste vrienden te worden, maar ze moeten wel in staat zijn om te kunnen samenwerken en op een vriendelijke en correcte manier met elkaar om te gaan. Op het moment dat er niet op een vriendelijke en correcte manier met elkaar wordt omgegaan, zal ik dan ook ingrijpen.

5b. Valt het reguleren van impulsief gedrag (verbaal of fysiek) hier ook onder?

Uiteraard. Ongewenst impulsief gedrag, verbaal of fysiek, valt in mijn ogen niet onder een vriendelijke en correcte omgang met elkaar en keur ik dan ook af.

6. Welke gevolgen heeft de interventie gehad op de veiligheid in de klas tijdens vrije momenten op school?

Inmiddels is er vanuit het team op de basisschool afgesproken dat de leerlingen met meer materiaal op het schoolplein mogen spelen. Hierdoor kiezen de leerlingen van groep 7 steeds vaker voor alternatieve activiteiten zonder “competitie-element” met winst of verlies. Voorheen speelden de leerlingen het spel “overlooptje”. Dit spel resulteerde erg vaak in incidenten. Sinds een aantal leerlingen voor alternatieve activiteiten kiezen, zijn er ook minder incidenten. Daarnaast heeft de interventie ervoor gezorgd dat de leerlingen inzichtelijk hebben gekregen hoe belangrijk het is om op een prettige manier met elkaar om te gaan. Op het moment dat er prettig met elkaar wordt omgegaan, kun je veel bereiken met elkaar. Ik merk echter wel dat er vanaf de meivakantie weer af en toe incidenten op het schoolplein zijn.

6a. Hoe ontstaan deze incidenten volgens jou?

Meestal komen deze incidenten dan voort uit het spel “overlooptje”. Hoewel een aantal leerlingen steeds vaker kiezen voor een andere activiteit in de pauze, zijn er nog altijd leerlingen die graag het spel “overlooptje” spelen. Mochten er problemen mee worden genomen naar de klas, dan bekijk ik per incident of dit klassikaal of in kleine groepjes moet worden besproken.

6b. Hoe bekijk je of het incident klassikaal of in kleine groepjes moet worden besproken?

Dit heeft te maken met het aantal leerlingen dat het incident betreft. Op het moment dat het incident een grote groep leerlingen van groep 7 betreft, zal ik er eerder voor kiezen om het incident klassikaal met de leerlingen te bespreken. Op het moment dat enkele leerlingen van groep 7 betreft, kies ik er meestal voor om het incident met de betreffende leerlingen uit te praten.

7. Welke regels en afspraken heb jij, naar aanleiding van de interventie, met de kinderen gemaakt ter bevordering van de veiligheid in de klas tijdens vrije situaties op school?

Zoals eerder aangegeven zitten de leerlingen vanaf de meivakantie in grotere groepen bij elkaar en heb ik met de leerlingen afgesproken dat ze in principe tot het eind van het schooljaar in deze groepen blijven zitten. Voor zeven leerlingen geldt dit overigens niet. Deze leerlingen hebben de afgelopen maanden onvoldoende laten zien dat ze in groepsverband kunnen functioneren en zitten momenteel in tweetallen vooraan in de klas. Dit zijn ook de leerlingen die zich op het gebied van de “inhibitiecontrole” verder moeten ontwikkelen. Met deze leerlingen heb ik afgesproken dat er een mogelijkheid bestaat om ook in een groep te mogen zitten. Ze moeten dan echter eerst laten zien dat ze op een juiste manier kunnen functioneren in de klas, zonder reacties en opmerkingen te plaatsen en met andere dingen bezig te zijn. Ik heb met de leerlingen die wel in de groepjes zitten afgesproken dat er een mogelijkheid bestaat om de groepjes uit elkaar te halen. Deze maatregel zal ik alleen nemen op het moment dat er over een langere periode sprake is van ongewenst gedrag.

7a. Wat versta jij onder ongewenst gedrag over een langere periode?

Onder ongewenst gedrag over een langere periode versta ik bijvoorbeeld het structureel voor de beurt roepen, op een negatieve manier reageren naar elkaar, niet met de opdracht bezig zijn, etc. Uiteraard kan het eens voor komen dat leerlingen hun dag niet hebben en wat meer ongewenst gedrag vertonen. Dit is dan natuurlijk niet direct aanleiding om in te grijpen. Op het moment dat te soort dagen te vaak voorkomen, dan kan het zijn dat ik wel de maatregel neem om de groepjes uit elkaar te halen.

8. Hoe ben je tot deze regels en afspraken gekomen?

In het begin van het schooljaar hebben de leerlingen zich ten doel gesteld om uiteindelijk in groepjes te mogen zitten tijdens de lessen. Gezien het feit dat de omgang met elkaar steeds beter gaat en de interventie van dit onderzoek hier mooi bij aan sloot, leek het me een geschikt moment om de leerlingen na de meivakantie in groepjes te laten zitten. Daarnaast heb ik besloten om enkele leerlingen niet in deze groepjes te laten zitten. Zoals ik bij de vorige vraag heb aangegeven heeft dit te maken met het feit dat deze leerlingen de afgelopen maanden onvoldoende hebben laten zien in groepsverband te kunnen functioneren.

7.7 Analyse interviews

Analyse interview leerkracht groep 7, afgenomen tijdens de 0-meting.

Deze bijlage omvat de analyse van het interview met de leerkracht van groep 7, afgenomen tijdens de 0-meting. Het interview is afgenomen met de volgende doelstellingen:

- De huidige situatie op het gebied van de inhibitiecontrole in kaart brengen.
- Een beginsituatie van de veiligheid in de klas, in de ogen van de leerkracht, in beeld brengen.
- Het verband tussen het vertoonde ongewenste gedrag en de veiligheid in de klas vaststellen, in de ogen van de leerkracht van groep 7.
- De genomen interventies ter bevordering van de veiligheid in de klas tijdens vrije situaties op school in kaart brengen.

De analyse van het interview is vormgegeven door middel van een schematische afspiegeling van de verschillende onderwerpen die tijdens het interview aan bod zijn gekomen. De tabellen en citaten zijn gebaseerd op uitspraken van de leerkracht van groep 7.

Omschrijving van de groep tijdens vrije situaties op school

“Het is een groep waarbij veel verschillen zijn op sociaal-emotioneel gebied. Deze verschillen komen dan ook vaak tot uiting in een vrije situatie. Een aantal kinderen kunnen al op een prettige manier met elkaar werken en spelen. Er zijn echter ook een aantal kinderen die moeite hebben met de omgang met elkaar tijdens vrije situaties. Tijdens deze vrije situaties ontstaan dan ook geregeld conflicten.”

Kenmerken van de groep	Voorbeelden van voorkomende conflicten
- Moeite met de zelfregulatie van activiteiten - Competitiegevoel - Drang om te winnen	- Oneerlijk spel - Roepen en schreeuwen naar elkaar - Bewust een zwakkere speler tikken

Regels en afspraken omtrent de omgang met elkaar

Regels en afspraken
Onderstaande regels worden regelmatig voorafgaand aan vrije situaties aangehaald. Gedragsregels van de school: - Houd de spullen netjes en fijn, zodat ze morgen weer te gebruiken zijn. - Op school en plein, zorgen we samen dat het netjes zal zijn. - Voor groot en klein, zullen we allemaal aardig zijn. Klassenregels op het gebied van omgang met elkaar: - Behandel een ander zoals je zelf ook behandeld wil worden. - Behandel iedereen gelijk. - Behandel elkaar met respect, ook al ben je niet elkaars grootste vriend. - Geef elkaar een helpende hand als het nodig is. - Als je ergens last van hebt, geef het dan netjes aan. - Houd rekening met elkaar en sluit niemand buiten.

Impulsief gedrag tijdens vrije situaties op school

Situaties voorafgaand aan het gedrag	Impulsieve gedrag	Omgang leerkracht met impulsief gedrag
Spelsituaties (mét of zonder toezicht)	Verbaal en/of fysiek impulsief gedrag	De impulsieve reactie en het gevolg van deze reactie bepaalt de manier van reageren van de leerkracht. Voorkomende reacties zijn: - Negeren - Oogcontact maken - Klassikaal bespreken van ongewenst impulsief gedrag
Klassikale (les)situaties (bespreken van het weekend, doornemen van het programma, klassikale vragenronde, gezamenlijk lopen naar de plaats van bestemming, e.d.)	Verbaal impulsief gedrag (klassikaal roepen en reageren)	De impulsieve reactie en het gevolg van deze reactie bepaalt de manier van reageren van de leerkracht. Voorkomende reacties zijn: - Negeren - Oogcontact maken - Klassikaal bespreken van ongewenst impulsief gedrag

Incidenten als gevolg van impulsief gedrag

Situatie voorafgaand aan het impulsieve gedrag	Impulsief gedrag als oorzaak van een incident	Incident	Gevolgen voor de veiligheid in de klas
Situaties zonder toezicht waarbij de leerlingen: - verantwoordelijk zijn voor het zelfreguleren van regels en afspraken - beslissingen van elkaar moeten accepteren	Verbaal en/of fysiek impulsief gedrag. Dit uit zich bijvoorbeeld in: - oneerlijk spel - roepen en schreeuwen naar elkaar - bewust een zwakkere speler tikken	Voorbeelden van incidenten zijn: - ruzies tussen leerlingen - activiteiten die worden onderbroken en/of niet worden afgemaakt	- De incidenten worden meegenomen naar het klaslokaal, waardoor de sfeer minder prettig is. - Tijdens het samenwerken bepaalt vaak degene met het hoogste woord wat er gaat gebeuren én op welke manier dit gaat gebeuren

Gepleegde interventies ter bevordering van de veiligheid in de klas tijdens vrije situaties

Gepleegde interventies ter bevordering van de veiligheid in de klas tijdens vrije situaties
- "Helden van de periode" (gericht op de bewustwording van verschillende rollen in een groep) - "Klas versus meester" (beloningssysteem ter stimulatie van het gewenste gedrag)

Analyse interview leerkracht groep 7, afgenomen tijdens de 1-meting.

Deze bijlage omvat de analyse van het interview met de leerkracht van groep 7, afgenomen tijdens de 1-meting. Het interview is afgenomen met de volgende doelstellingen:

- De situatie op het gebied van de inhibitiecontrole, na afloop van de interventie, in kaart brengen.
- Vaststellen in hoeverre de gekozen interventiemethode heeft bijgedragen aan de verbetering van de veiligheid in de klas tijdens vrije situaties op school.

De analyse van het interview is vormgegeven door middel van een schematische afspiegeling van de verschillende onderwerpen die tijdens het interview aan bod zijn gekomen. De tabellen en citaten zijn gebaseerd op uitspraken van de leerkracht van groep 7.

Omschrijving van de groep tijdens vrije situaties op school, na afloop van de interventie.

“Het blijft een groep met grote verschillen op sociaal-emotioneel gebied. De laatste periode gaat het wel steeds beter in de groep wat betreft de omgang met elkaar tijdens vrije situaties op school. Dit uit zich in het feit dat er toch wat minder conflicten zijn. Een groot aantal leerlingen kan inmiddels al op een prettige manier omgaan met elkaar. Voor een aantal leerlingen blijft het lastig om niet te reageren op elkaar of tijdens een instructie.”

Verbetering of verslechtering op het gebied van omgang met elkaar tijdens vrije situaties op school?

Verbetering, verslechtering of niet veranderd?	Waarom?	Bijzonderheden
Verbetering (bij de meeste leerlingen)	- Activiteiten van de interventie waren zonder “competitie-element” (winst of verlies) - Activiteiten van de interventie waren activiteiten waarbij je elkaar moest helpen - Activiteiten van de interventie waren activiteiten waarbij het vertrouwen in elkaar groeit. Bovengenoemde elementen in de activiteiten van de interventie hebben volgens de leerkracht van groep 7 bij een aantal leerlingen bijgedragen aan de verbetering van de omgang met elkaar tijdens vrije situaties op school	Het belang van goede begeleiding. “Daarnaast is me nóg duidelijker geworden hoe belangrijk het is dat er voldoende ogen aanwezig zijn tijdens de uitvoering van activiteiten. Op het moment dat er meer ogen zijn die de activiteiten van de kinderen kunnen volgen en begeleiden, kunnen de kinderen ook leren op welke manier ze een spel kunnen spelen.”

Meer, minder of ongeveer evenveel impulsief gedrag tijdens vrije situaties

Wanneer?	Meer, minder of ongeveer evenveel impulsief gedrag	Waaruit blijkt dat en waardoor komt dat?
Interventie	Minder	- Blijkt uit vermindering van het aantal incidenten. - Dit komt door de opzet van de activiteiten en de begeleiding van de uitvoering van de activiteiten.
Vrije situaties in de klas	Ongeveer evenveel	- Blijkt uit de hoeveel incidenten. Dit aantal is net als voorheen weinig. - Dit komt doordat de leerkracht zorgt voor duidelijkheid, waardoor de leerlingen weten wat ze moeten doen.
Pauzemomenten	Minder / ongeveer hetzelfde	- Blijkt uit het aantal problemen op het schoolplein Dit komt doordat een aantal leerlingen het spel "overlooptje" spelen en de leerlingen moeite hebben met het zelfreguleren van activiteiten.

Manier van omgaan als leerkracht met impulsief gedrag

Omgang leerkracht met impulsief gedrag	In vergelijking met voor de interventie	Keuze van de manier van omgaan met impulsief gedrag
- Negeren - Oogcontact maken - Klassikaal bespreken van ongewenst impulsief gedrag	"Wat betreft het omgaan met impulsief gedrag ben ik niet veel veranderd. Ik ben me wel veel bewuster geworden van mijn eigen handelen tijdens dit soort situaties. Dit heeft te maken met het feit dat ik de filmpjes van de observaties heb teruggekeken en heb besproken met een collega. Op deze manier heb ik op een kritische manier gekeken naar mijn eigen handelen tijdens dit soort situaties."	- Het impulsieve gedrag en het gevolg van het impulsieve gedrag bepaalt de manier van omgaan met het gedrag. "Het belangrijkste is om goed in te schatten welke handeling of actie past bij het ongewenste gedrag. De handeling of actie moet passen bij "de overtreding" die de desbetreffende leerling of leerlingen maakt."

Verandering in de manier waarop de klas omgaat met impulsief gedrag

Wel of geen verandering?	Waaruit blijkt dat?	Hoe komt dat?
Wel verandering	- De leerlingen hebben ervaren hoe belangrijk het is om op een prettige manier te communiceren met elkaar en wat voor effect het heeft op de samenwerking als je dit niet doet.	- De leerlingen hebben de activiteiten van de interventie uitgevoerd, waarbij ze door middel van samenwerking aan een gemeenschappelijk doel moesten werken.

	- De (meeste) leerlingen zitten vanaf de meivakantie in groepjes van 4 of 6 leerlingen. "Tot op heden gaat het nog altijd goed in de verschillende groepjes." Voor de meivakantie zaten de leerlingen "twee aan twee".	- De (meeste) leerlingen zitten vanaf de meivakantie in groepjes. In principe blijven de leerlingen tot het eind van het schooljaar in deze groepjes zitten, mits ze op een normale manier met elkaar om kunnen gaan.
--	---	--

Veiligheid in de klas tijdens vrije situaties op school, na afloop van de interventie.

Aantal incidenten tijdens vrije situaties op school	Hoe komt dat volgens de leerkracht van groep 7?	Wanneer zijn er nog incidenten?	Hoe komt dat volgens de leerkracht van groep 7?	Omgang leerkracht met incidenten
Minder	- Leerlingen hebben inzichtelijk gekregen hoe belangrijk het is om op een prettige manier met elkaar om te gaan. - Leerlingen spelen in de pauze alternatieve spellen / activiteiten zonder "competitie-element", waarbij er geen sprake is van winst of verlies. Hierdoor zijn er minder incidenten op het schoolplein.	Tijdens de pauzemoment en op het schoolplein zijn er nog wel eens problemen	- Het spel "overlooptje" dat de leerlingen spelen. Het zelfreguleren van dit spel is nog erg lastig voor de leerlingen.	- Indien het een groot aantal leerlingen van groep 7 betreft, kiest de leerkracht ervoor om het incident klassikaal te bespreken. - Indien het een klein aantal leerlingen van groep 7 betreft, kiest de leerkracht ervoor om het incident met de betreffende leerlingen uit te praten.

Regels en afspraken naar aanleiding van de interventie

Regels en afspraken naar aanleiding van de interventie
- Leerlingen zitten vanaf de meivakantie in grotere groepen (4 of 6 leerlingen per groep) bij elkaar tijdens de lessen. De leerkracht heeft met de leerlingen afgesproken dat ze hier tot het einde van het schooljaar zullen blijven zitten, mits er op een normale manier met elkaar wordt omgegaan in de verschillende groepjes. - Zeven leerlingen zitten nog niet in de groepen. "Deze leerlingen hebben de afgelopen maanden onvoldoende laten zien dat ze in groepsverband kunnen fungeren en zitten momenteel in tweetallen vooraan in de klas. Dit zijn ook de leerlingen die zich op het gebied van de "inhibitiecontrole" verder moeten ontwikkelen. Deze leerlingen worden in de groepen geplaatst zodra ze hebben laten zien dat ze op een juiste manier kunnen functioneren in de klas."
Totstandkoming regels en afspraken
- In het begin van het schooljaar hebben de leerlingen van groep 7 zich ten doel gesteld om uiteindelijk in groepjes te mogen zitten tijdens de lessen. Gezien het feit dat de omgang met elkaar steeds beter gaat en de interventie van dit onderzoek hierbij aansluit, is besloten om de leerlingen na de meivakantie in groepjes te laten zitten. Voor de leerlingen die de afgelopen maanden onvoldoende hebben laten zien in groepsverband te kunnen functioneren geldt dit voorlopig nog niet.

7.8 Uitgewerkte observaties

ABC-observatieformulier gevolg en gedrag

Naam observator: Coen Claerts

Groep / naam leerling: Groep 7

Datum: 10-4-2018 tijdens het vertellen over het weekend.

Stel de observatieperiode vast en leg de onderwijssituatie op een video-opname of geluids-opname vast. Beschrijf vervolgens de gebeurtenissen in het ABC-schema.

Analyseer dit schema aan de hand van de volgende vragen:

- Is het gedrag van de leerling in kolom B gewenst of ongewenst?
- Heeft uw reactie als leraar in kolom C het effect van versterking, uitdoving of straf?

Tijdstip	A Situatiefactoren Gebeurtenissen voorafgaand aan het gedrag	B Gedrag	C Gebeurtenissen volgend op het gedrag
8.30	LKR vertelt dat de kinderen deze week een korte week hebben vanwege...	een leerling (S) zegt (leende) "toe was ik nog meer aan de wind."	LKR gaat er op in en geeft aan dat de opmerking "ledept". Hierna is er rust.
8.31	LKR zegt: "Hopelijk is het zo lekker weer als afgelopen weekend..."	aantraal kinderen reageren (leende) "toe was ik nog meer aan de wind."	LKR lacht en gaat er verder niet op in. Het wordt al snel rustig.
8.37	LKR zegt als grap: "Hele zle dat de volgende stapfactor kloofstapfactor."	aantraal kinderen reageren (leende) "toe was ik nog meer aan de wind."	LKR reageert en de reacties houden na een korte seconden op.
8.39	LKR geeft de opdracht om naar de groepjes te gaan die de regels overnemen met vertellen over het weekend.	aantraal kinderen reageren (leende) "toe was ik nog meer aan de wind."	LKR stop de activiteit en geeft aan dat de regels overnemen met vertellen over het weekend.
8.43	LKR vertelt van 3 naar 3 aan meer ver stil zijn.	aantraal kinderen reageren (leende) "toe was ik nog meer aan de wind."	LKR lacht en gaat er verder niet op in. Het wordt al snel rustig.
8.49	LKR vertelt van 3 naar 3 aan meer ver stil zijn.	aantraal kinderen reageren (leende) "toe was ik nog meer aan de wind."	LKR lacht en gaat er verder niet op in. Het wordt al snel rustig.
8.51	LKR vertelt van 3 naar 3 aan meer ver stil zijn.	aantraal kinderen reageren (leende) "toe was ik nog meer aan de wind."	LKR lacht en gaat er verder niet op in. Het wordt al snel rustig.
8.56	LKR vertelt van 3 naar 3 aan meer ver stil zijn.	aantraal kinderen reageren (leende) "toe was ik nog meer aan de wind."	LKR lacht en gaat er verder niet op in. Het wordt al snel rustig.

ABC-observatieformulier gevolg en gedrag

Naam observator: Coen Aarts
 Groep / naam leerling: Groep 7
 Datum: 10-4-2010 tijdens de muziekles
 (interactief)

Stel de observatieperiode vast en leg de onderwijssituatie op een video-opname of geluids-opname vast. Beschrijf vervolgens de gebeurtenissen in het ABC-schema.

Analyseer dit schema aan de hand van de volgende vragen:

- Is het gedrag van de leerling in kolom B gewenst of ongewenst?
- Heeft uw reactie als leraar in kolom C het effect van versterking, uitdoving of straf?

*Muziek wordt gegeven door een vacuümkracht.

Tijdstip	A Situatiefactoren Gebeurtenissen voorafgaand aan het gedrag	B Gedrag	C Gebeurtenissen volgend op het gedrag
9.19	Ler en wa steden in een kring. Ler geeft opdracht het geluid niet te maken op de vloer. Ler: het orgaan met de vingers.	Ler stopt de oefening en legt de vingers op de vloer. Ler: het orgaan met de vingers. Ler: het orgaan met de vingers.	Ler stopt de oefening en legt de vingers op de vloer. Ler: het orgaan met de vingers. Ler: het orgaan met de vingers.
9.21	vervolg opdr. hierboven beschreven.	Ler stopt de oefening en legt de vingers op de vloer. Ler: het orgaan met de vingers. Ler: het orgaan met de vingers.	Ler stopt de oefening en legt de vingers op de vloer. Ler: het orgaan met de vingers. Ler: het orgaan met de vingers.
9.24	Ler geeft de leerling een opdracht om de vingers op de vloer te leggen. Ler: het orgaan met de vingers.	Ler stopt de oefening en legt de vingers op de vloer. Ler: het orgaan met de vingers. Ler: het orgaan met de vingers.	Ler stopt de oefening en legt de vingers op de vloer. Ler: het orgaan met de vingers. Ler: het orgaan met de vingers.
9.25	Ler geeft de leerling een opdracht om de vingers op de vloer te leggen. Ler: het orgaan met de vingers.	Ler stopt de oefening en legt de vingers op de vloer. Ler: het orgaan met de vingers. Ler: het orgaan met de vingers.	Ler stopt de oefening en legt de vingers op de vloer. Ler: het orgaan met de vingers. Ler: het orgaan met de vingers.
9.34	Ler geeft de leerling een opdracht om de vingers op de vloer te leggen. Ler: het orgaan met de vingers.	Ler stopt de oefening en legt de vingers op de vloer. Ler: het orgaan met de vingers. Ler: het orgaan met de vingers.	Ler stopt de oefening en legt de vingers op de vloer. Ler: het orgaan met de vingers. Ler: het orgaan met de vingers.
9.35	Ler geeft de leerling een opdracht om de vingers op de vloer te leggen. Ler: het orgaan met de vingers.	Ler stopt de oefening en legt de vingers op de vloer. Ler: het orgaan met de vingers. Ler: het orgaan met de vingers.	Ler stopt de oefening en legt de vingers op de vloer. Ler: het orgaan met de vingers. Ler: het orgaan met de vingers.
9.43	Ler geeft de leerling een opdracht om de vingers op de vloer te leggen. Ler: het orgaan met de vingers.	Ler stopt de oefening en legt de vingers op de vloer. Ler: het orgaan met de vingers. Ler: het orgaan met de vingers.	Ler stopt de oefening en legt de vingers op de vloer. Ler: het orgaan met de vingers. Ler: het orgaan met de vingers.
9.45	"	"	"
9.52	Ler geeft de leerling een opdracht om de vingers op de vloer te leggen. Ler: het orgaan met de vingers.	Ler stopt de oefening en legt de vingers op de vloer. Ler: het orgaan met de vingers. Ler: het orgaan met de vingers.	Ler stopt de oefening en legt de vingers op de vloer. Ler: het orgaan met de vingers. Ler: het orgaan met de vingers.
9.58	Ler geeft de leerling een opdracht om de vingers op de vloer te leggen. Ler: het orgaan met de vingers.	Ler stopt de oefening en legt de vingers op de vloer. Ler: het orgaan met de vingers. Ler: het orgaan met de vingers.	Ler stopt de oefening en legt de vingers op de vloer. Ler: het orgaan met de vingers. Ler: het orgaan met de vingers.

ABC-observatieformulier gevolg en gedrag

Naam observator:

Groep / naam leerling:

Datum:

Stel de observatieperiode vast en leg de onderwijssituatie op een video-opname of geluidsopname vast. Beschrijf vervolgens de gebeurtenissen in het ABC-schema.

Analyseer dit schema aan de hand van de volgende vragen:

- Is het gedrag van de leerling in kolom B gewenst of ongewenst?
- Heeft uw reactie als leraar in kolom C het effect van versterking, uitdoving of straf?

Tijdstip	A Situatiefactoren Gebeurtenissen voorafgaand aan het gedrag	B Gedrag	C Gebeurtenissen volgend op het gedrag
11.17	LK legt bedoeling van vake 1 uit gymies uit d.m.v. voordoen met enkele leerlingen.	een aantal leerlingen zijn met elkaar aan het praten op het kussen naar de oefening	LK sloopt zijn wijze en zegt, "gevoel er zijn om z'n aan het optillen? Het wordt de karakter"
11.20	LK beantwoordt een vraag n.a.v. de wijze van vake 1 van de gymies	enkele leerlingen lezen naar op zijn en het praten meer slechter	LK doet met handgebaar en met z'n handen de andere maken goed optillen. LK neemt het signaal door
11.22	LK doet de sprong van vake 2 voor. LK wachten op de gele lijn en kijken.	enkele leerlingen beginnen anders te approuderen	"Alle nee, hoor niet!" zegt de leerkracht. Al enkele studenten staan op
11.25	LK doet het touwtwalen in vake 3 voor. leerlingen wachten op de gele lijn en kijken	4 LN komen rekenen en nu wijze op de mat. LK wijst op de mat en op aan. "Houdt op met optillen met wijzen de mat niet kijkt."	De 4 LN reageren lachend heerlijk. LK roept: "Wat doet jou dat nou?" Learling x loopt weg.
11.35	In vake 1 is LK de reden. De overige leerlingen maken onder meetsing met de LK naar de maten lopen.	overige LN beginnen andere te kijken voeren. Als de LK naar de maten toegevoerd wordt er een groep smakels en het lot van leerlingen en de maten	leerling x loopt naar kiesde de LK vake 1 gevoel. LK wijst dat hij niet verstandig niet goed. Learling y de opdracht en de maten de leerling x.
11.40	In vake 3 doet LK trout zijn wijzen leerling y: hij leerling y: hij leerling y: hij	leerling y antwoordt "oke, zijn voor". je.	Learling x loopt weg en gaat weer verder met de oefening.

* Opmerking: Het valt op dat de "problemen" zich afspelen in de basen die de Ucr niet begeleidt.

Coen Aarts

Coen Aarts

Groep 7

10-4-2018 tijdens de middag-pauze

Analyseer dit schema aan de hand van de volgende vragen:

- Is het gedrag van de leerling in kolom B gewenst of ongewenst?
- Heeft uw reactie als leraar in kolom C het effect van versterking, uitdoving of straf?

[illegible]

ABC-observatieformulier gevolg en gedrag

Naam observator: Coen Oorts
 Groep / naam leerling: groep 7
 Datum: 11-4-2018 tijdens dagopening en
staatactiviteit leesles (L1)

Stel de observatieperiode vast en leg de ondervijssituatie op een video-opname of geluids-opname vast. Beschrijf vervolgens de gebeurtenissen in het ABC-schema.

Analyseer dit schema aan de hand van de volgende vragen:

- Is het gedrag van de leerling in kolom B gewenst of ongewenst?
- Heeft uw reactie als leraar in kolom C het effect van versterking, uitdoving of straf?

Tijdstip	A Situatiefactoren Gebeurtenissen voorafgaand aan het gedrag	B Gedrag	C Gebeurtenissen volgend op het gedrag
8.32	na afloop van het hoofdstuk van het dagprogramma wordt de leerling door de leerkracht vragen gesteld over de weersveranderingen	leerling reageert op de vragen met "ja" en "nee".	leraar reageert hierop met "goed". Dit geeft de leerling positieve feedback. De leerling reageert hierop met "ja".
8.36	als voorbeeld wordt een de leerling door de leerkracht vragen gesteld over de weersveranderingen	leerling reageert op de vragen met "ja" en "nee".	leraar reageert hierop met "goed". Dit geeft de leerling positieve feedback. De leerling reageert hierop met "ja".
8.40	leraar bespreekt de weersveranderingen die voortvloeien uit de weersveranderingen	leerling reageert op de vragen met "ja" en "nee".	leraar reageert hierop met "goed". Dit geeft de leerling positieve feedback. De leerling reageert hierop met "ja".

ABC-observatieformulier gevolg en gedrag

Naam observator: Goen Claes
 Groep / naam leerling: Groep 7
 Datum: 11-4-2018 tijdens het voeren van een debat in kleine groepjes

Stel de observatieperiode vast en leg de onderwijssituatie op een video-opname of geluids-opname vast. Beschrijf vervolgens de gebeurtenissen in het ABC-schema.

Analyseer dit schema aan de hand van de volgende vragen:

- Is het gedrag van de leerling in kolom B gewenst of ongewenst?
- Heeft uw reactie als leraar in kolom C het effect van versterking, uitdoving of straf?

Tijdstip	A Situatiefactoren Gebeurtenissen voorafgaand aan het gedrag	B Gedrag	C Gebeurtenissen volgend op het gedrag
9.31	Lier legt de beveling van de opdracht uit en maakt de groepjes.	een student leest in zijn boek. Wanneer hij "in twee kleine groepjes"	Lier stoppt zijn uitleg en geeft aan dat hij niet heeft gezien dat de reactie op de uitleg was. Hij vraagt de leerlingen om te vertellen hoe ze het vinden. De leerlingen gaan aan de slag.
9.33	De leerlingen moeten onderling een conclusie maken. De leerling - Jody - tegenstander - schreeuwt.	3 van 6 groepjes hebben al een conclusie gemaakt. De leerling komt erachter dat de leerling y niet zijn mening heeft uitgesproken. Hij vraagt de leerling y om zijn mening te vertellen. Hij schreeuwt "dat leerling y om te vertellen dat hij juist heeft".	Lier loopt naar voren naar de leerling y en heeft geleefd de leerling y. Hij loopt weg. De leerling bespreekt met de rest van de groep dat leerling y de tweede debatanalyse de leerling y mag invullen. De groep gaat knipmen. De leerling y om te vertellen dat al snel stuit leerling y aan de groep. Het debat begint.
9.49	Lier bespreekt klassiek het debat. Lier geeft hierbij enkele complimenten.	De leerlingen (6) hebben hun conclusie gemaakt.	Lier reageert er niet op om goed te doen met het debat. Hij vraagt de leerlingen om te vertellen hoe ze het vinden. Hij vraagt de leerlingen om te vertellen hoe ze het vinden.

ABC-observatieformulier gevolg en gedrag

Naam observator:

Groep / naam leerling:

Datum:

Stel de observatieperiode vast en leg de onderwijssituatie op een video-opname of geluidsopname vast. Beschrijf vervolgens de gebeurtenissen in het ABC-schema.

Analyseer dit schema aan de hand van de volgende vragen:

- Is het gedrag van de leerling in kolom B gewenst of ongewenst?
- Heeft uw reactie als leraar in kolom C het effect van versterking, uitdoving of straf?

[illegible]

ABC-observatieformulier gevolg en gedrag

Naam: observator: Coen Aarts
 Groep / naam leerling: Groep 7
 Datum: 12-4-2018 tijdens de gymles

Stel de observatieperiode vast en leg de onderwijssituatie op een video-opname of geluids-opname vast. Beschrijf vervolgens de gebeurtenissen in het ABC-schema.

Analyseer dit schema aan de hand van de volgende vragen:

- Is het gedrag van de leerling in kolom B gewenst of ongewenst?
- Heeft uw reactie als leraar in kolom C het effect van versterking, uitdoving of straf?

Tijdstip	A Situatiefactoren Gebeurtenissen voorafgaand aan het gedrag	B Gedrag	C Gebeurtenissen volgend op het gedrag
8.30	Ler opent de dag en heeft een mededeling voor de leerlingen over de verplaatsing van de veldspelen naar de buitenplaats.	Ler sprekt met de leerlingen over de verplaatsing van de veldspelen naar de buitenplaats.	Ler spreekt met de leerlingen over de verplaatsing van de veldspelen naar de buitenplaats.
8.35	Ler verdeelt de taken voor de opbouw van de veldspelen. De leerlingen mogen de veldspelen opzetten.	Ler verdeelt de taken voor de opbouw van de veldspelen. De leerlingen mogen de veldspelen opzetten.	Ler verdeelt de taken voor de opbouw van de veldspelen. De leerlingen mogen de veldspelen opzetten.
8.39	Ler geeft aan dat de LK op de veldspelen mogen spelen.	Ler geeft aan dat de LK op de veldspelen mogen spelen.	Ler geeft aan dat de LK op de veldspelen mogen spelen.
8.41	Ler geeft aan dat de LK op de veldspelen mogen spelen.	Ler geeft aan dat de LK op de veldspelen mogen spelen.	Ler geeft aan dat de LK op de veldspelen mogen spelen.
8.57	Ler geeft aan dat de LK op de veldspelen mogen spelen.	Ler geeft aan dat de LK op de veldspelen mogen spelen.	Ler geeft aan dat de LK op de veldspelen mogen spelen.
9.05	Ler geeft aan dat de LK op de veldspelen mogen spelen.	Ler geeft aan dat de LK op de veldspelen mogen spelen.	Ler geeft aan dat de LK op de veldspelen mogen spelen.
9.11	Ler geeft aan dat de LK op de veldspelen mogen spelen.	Ler geeft aan dat de LK op de veldspelen mogen spelen.	Ler geeft aan dat de LK op de veldspelen mogen spelen.
9.13	Ler geeft aan dat de LK op de veldspelen mogen spelen.	Ler geeft aan dat de LK op de veldspelen mogen spelen.	Ler geeft aan dat de LK op de veldspelen mogen spelen.

234

* opmerking: Het valt op dat de "problemen" zich voordoen op het moment dat de ler even geen zicht heeft op de situatie.

ABC-observatieformulier gevolg en gedrag

Naam observator:

Coen Alars

Groep / naam leerling:

Groep 7

Datum:

12-4-2018 tijdens de ochtendpauze

Stel de observatieperiode vast en leg de onderwijssituatie op een video-opname of geluids-opname vast. Beschrijf vervolgens de gebeurtenissen in het ABC-schema.

Analyseer dit schema aan de hand van de volgende vragen:

■ Is het gedrag van de leerling in kolom B gewenst of ongewenst?

■ Heeft uw reactie als leraar in kolom C het effect van versterking, uitdoving of straf?

Tijdstip	A Situatiefactoren Gebeurtenissen voorafgaand aan het gedrag	B Gedrag	C Gebeurtenissen volgende op het gedrag
10.04	Leerling x is triller bij het spel "Buitenopvang" wat door een groot aantal leerlingen van groep 7 wordt gespeeld.	Leerling x blijft leerling y en maakt de volgens een opmerking naar leerling y.	Leerling y reageert hierop: "Hou gewoon op, stom van je" en roept boos weg. De overige leerlingen bespreken wat de situatie betreft. Leerling x doet niet meer mee.
10.09	Leerling x heeft zojuist lermend getikt en mag dus weer overlopen.	De triller is blijft leerling x probeerde over te lopen. De leerlingen zeggen dat dit "katten- wacht" is.	De triller is het hier niet mee eens en zegt dat hij gewoon blijft. De triller De surveillant heeft het probeert gehoort en vraagt aan de triller of hij als mede afstand wilt nemen zodat leerling x meer tijd + ruimte heeft om in het overlopen te komen. De surveillant geeft de surveillant aan dat de triller ook moet proberen de overige leerlingen te trillen. De triller wordt nog een paar seconden en gaat vervolgens in zijn draagende omkleedruimte het spel gaat verder.
10.15	De leraar gaat net op het moment dat leerling x (triller) leerling y trilt.	Leerling x en andere leerlingen geven mekaar handen. Leerling doet leerling y is getreurd dat hij in de volgende fase niet zit.	Leerling y wordt verbaasd en schreeuwt: "Dat weet ik nu wel!" Jullie hoeven het geen 100 keer te zeggen!

ABC-observatieformulier gevolg en gedrag

Naam observator: Coen Aarts
Groep / naam leerling: Groep 7
Datum: 12-4-2010 tijdens de middagpauze

Stel de observatieperiode vast en leg de onderwijssituatie op een video-opname of geluidsopname vast. Beschrijf vervolgens de gebeurtenissen in het ABC-schema.

Analyseer dit schema aan de hand van de volgende vragen:

- Is het gedrag van de leerling in kolom B gewenst of ongewenst?
- Heeft uw reactie als leraar in kolom C het effect van versterking, uitdoving of straf?

[illegible]

ABC-observatieformulier gevolg en gedrag

Naam observator: Coen Darts
 Groep / naam leerling: Groep 7
 Datum: 12-4-2018 tijdens het werken in groepjes aan het project.

Stel de observatieperiode vast en leg de onderwijssituatie op een video-opname of geluids-opname vast. Beschrijf vervolgens de gebeurtenissen in het ABC-schema.

Analyseer dit schema aan de hand van de volgende vragen:

- Is het gedrag van de leerling in kolom B gewenst of ongewenst?
- Heeft uw reactie als leraar in kolom C het effect van versterking, uitdoving of straf?

Tijdstip	A Situatiefactoren Gebeurtenissen voorgaand aan het gedrag	B Gedrag	C Gebeurtenissen volgend op het gedrag
13.30	Leraar motiveert de groep les waar ze mogen werken en op welke manier er gewenst moet worden.	Lernaar wilt les afbreken en op de losgerekenen aan de slag. Enkele leerlingen gaan naar de boekenkast en opzoeken. "Kijk, bontjes, er is bontjes bij gekomen".	meerdere leerlingen lopen nu naar de bank met rupsen. De leraar gript in en zegt daarbij de reactie van vroeger naar dat hij niet de er zo door de klas wordt gevoerd. "Na school mogen jullie naar de rupsen lopen. De leerlingen gaan de slag.
13.41	Leraar onderbreekt even het werken in groepjes voor een mededeling.	tijdens de mededeling klinkt er ineenstem hard "...., nist boen".	Leraar reageert: "Waarom, hoe kun je dit anders zeggen leerling: "...., zo je dat als je zelf niet wilt doen. Leraar bevestigt verder met het verhaal.
13.49	leerling x gooit zijn schuifwaaier terug naar groepsgenoot leerling y	leerling y zegt "...., niet doen!" leerling x doet het nog een keer.	Leraar reageert doet toezicht naar de leerlingen die en zegt dat leerling x dit niet meer moet doen. Vervolgens stelt de leraar een vraag over het project. De leerlingen gaan als groep zijnde verder met het project.

ABC-observatieformulier gevolg en gedrag

Naam observator:

Groep / naam leerling:

Datum:

Stel de observatieperiode vast en leg de onderwijssituatie op een video-opname of geluids-opname vast. Beschrijf vervolgens de gebeurtenissen in het ABC-schema.

Analyseer dit schema aan de hand van de volgende vragen:

- Is het gedrag van de leerling in kolom B gewenst of ongewenst?
- Heeft uw reactie als leraar in kolom C het effect van versterking, uitdoving of straf?

Tijdstip	A Situatielocatoren Gebeurtenissen voorafgaand aan het gedrag	B Gedrag	C Gebeurtenissen volgende op het gedrag
8.42	Hier heeft in de les afgesproken gemaakt over het "2e en 3e lopen"	hier is er geen bij 2e en 3e lopen en 3e lopen en 3e lopen en 3e lopen	Hier spreekt de leerling te en op aan in de les gaat terug naar zijn aansprakelijke maatschappij
8.49	Hier heeft in de les afgesproken gemaakt over het op de stop lopen en wachten bij "oversteekpunten"	aan het lopen aan het lopen aan het lopen aan het lopen	Hier spreekt de betreffende les aan. Hij is nu weer bij de groep lopen op de stop
8.52	Hier heeft in de les afgesproken gemaakt over het op de stop lopen en wachten bij "oversteekpunten"	2e en 3e lopen aan het lopen aan het lopen aan het lopen	Hier heeft in de les afgesproken gemaakt over het op de stop lopen en wachten bij "oversteekpunten"

Coen Aarts

Groep 7

28-05-2018 tijdens gastles EHBO
(deels in groepjes)

Analyseer dit schema aan de hand van de volgende vragen:

- Is het gedrag van de leerling in kolom B gewenst of ongewenst?
- Heeft uw reactie als leraar in kolom C het effect van versterking, uitdoving of straf?

[illegible]

Naam observator: Loen Cloets
Groep / naam leerling: Groep 7
Datum: 28-05-2018 tijdens vermenging met
en lopen naar het schoolgebouw.

Stel de observatieperiode vast en leg de onderwijssituatie op een video-opname of geluidsopname vast. Beschrijf vervolgens de gebeurtenissen in het ABC-schema.

Analyseer dit schema aan de hand van de volgende vragen:

- Is het gedrag van de leerling in kolom B gewenst of ongewenst?
- Heeft uw reactie als leraar in kolom C het effect van versterking, uitdoving of straf?

[illegible]

Coen Qarts

Groep 7

20105

Pause.

Analyseer dit schema aan de hand van de volgende vragen:

- Is het gedrag van de leerling in kolom B gewenst of ongewenst?

- Heeft uw reactie als leraar in kolom C het effect van versterking, uitdoving of straf?

[illegible]

ABC-observatieformulier gevolg en gedrag

Naam observator:

Groep / naam leerling:

Datum:

Stel de observatieperiode vast en leg de onderwijssituatie op een video-opname of geluids-

opname vast. Beschrijf vervolgens de gebeurtenissen in het ABC-schema.

Analyseer dit schema aan de hand van de volgende vragen:

- Is het gedrag van de leerling in kolom B gewenst of ongewenst?
- Heeft uw reactie als leraar in kolom C het effect van versterking, uitdoving of straf?

[illegible]

Naam observator: Coen Koks
Groep / naam leerling: Groep 7
Datum: 29-05-2010 tijdens de gymles.

Analyseer dit schema aan de hand van de volgende vragen:

- Is het gedrag van de leerling in kolom B gewenst of ongewenst?
- Heeft uw reactie als leraar in kolom C het effect van versterking, uitdoving of straf?

[illegible]

ABC-observatieformulier gevolg en gedrag

Naam observator:

Groep / naam leerling:

Datum:

Coen Aarts

Groep 7

29-05-2010 tijdens de middag-
Pauze.

Stel de observatieperiode vast en leg de onderwijssituatie op een video-opname of geluidsopname vast. Beschrijf vervolgens de gebeurtenissen in het ABC-schema.

Analyseer dit schema aan de hand van de volgende vragen:

- Is het gedrag van de leerling in kolom B gewenst of ongewenst?
- Heeft uw reactie als leraar in kolom C het effect van versterking, uitdoving of straf?

[illegible]

Coen Aaets

Groep 97

030-05-

- Startactiviteit van de leesles (in twee ballen)

Analyseer dit schema aan de hand van de volgende vragen:

- Is het gedrag van de leerling in kolom B gewenst of ongewenst?
- Heeft uw reactie als leraar in kolom C het effect van versterking, uitdoving of straf?

Naam observator:

Groep / naam leerling:

Datum:

Stel de observatieperiode vast en leg de onderwijssituatie op een video-opname of geluidsopname vast. Beschrijf vervolgens de gebeurtenissen in het ABC-schema.

Analyseer dit schema aan de hand van de volgende vragen:

- Is het gedrag van de leerling in kolom B gewenst of ongewenst?
- Heeft uw reactie als leraar in kolom C het effect van versterking, uitdoving of straf?

[illegible]

ABC-observatieformulier gevolg en gedrag

Naam observator: Goen Aerts
 Groep / naam leerling: Groep 7
 Datum: 30-05-2018 tijdens de EHBO-les
 (in twee talen)

Stel de observatieperiode vast en leg de onderwijssituatie op een video-opname of geluids-opname vast. Beschrijf vervolgens de gebeurtenissen in het ABC-schema.

Analyseer dit schema aan de hand van de volgende vragen:

- Is het gedrag van de leerling in kolom B gewenst of ongewenst?
- Heeft uw reactie als leraar in kolom C het effect van versterking, uitdoving of straf?

Tijdstip	A Situatiefactoren Gebeurtenissen voortgaand aan het gedrag	B Gedrag	C Gebeurtenissen volgend op het gedrag
10.21	Leerling van 10 naar 0. De leerling is dat alle leerling 0. Het is een en een in de klas. Het is een en een in de klas.	De leerling staat op en roept: "Ik heb een idee!"	De leerling spreekt het groepje aan en de leerling doet als noot 01.
10.23	De leerling geeft uitleg over de les.	Leerling x maakt geluid (conversatie).	De leerling spreekt leerling x en op hem, "Dit wil ik niet hebben, leerling x".
10.24	De leerling tijdens de uitleg een plekje op boogie op. Het is een en een in de klas. Het is een en een in de klas.	Leerling x maakt geluid (conversatie).	De leerling spreekt leerling x en op hem, "Dit wil ik niet hebben, leerling x".
10.30	De leerling tijdens de uitleg een plekje op boogie op. Het is een en een in de klas. Het is een en een in de klas.	Leerling x maakt geluid (conversatie).	De leerling spreekt leerling x en op hem, "Dit wil ik niet hebben, leerling x".
10.46	De leerling tijdens de uitleg een plekje op boogie op. Het is een en een in de klas. Het is een en een in de klas.	Leerling x maakt geluid (conversatie).	De leerling spreekt leerling x en op hem, "Dit wil ik niet hebben, leerling x".